БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ! 42-дохи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 274 (10642) | 1964 оной ноябриин 19, четверг | Сэн 2 мүнгэн

ҮБЭЛЖЭЛГЫН ҮЕДЭ ҮНЕЭН БҮРИҺӨӨ—1000 ЛИТР ҺҮ!

НҮХЭД ҺААЛИШАД! Үнеэдээ һайнаар эдеэлүүлжэ, һү шэмыень дээшэлүүлэе

ЕХЭ ЦАГААНАЙ һаалишан коммунист Долгоржап Данзановагай нэрэ хододоо түрүү зэргэдэ байдаг. Энэ дүй дүршэл ехэтэй һаалишан үнгэрһэн 10 һарада даађан үнеэдһээ 361 центнер һү һаажа, бүхэли жэлэйнгээ түсэб 41 центнерээр үлүүлбэ. Түрүү һаалишан энэ үедэ үнеэн бүриһөө 1872 литр һү һаагаад байна.

Үбэлжэлгын үедэ үнеэдээ бүри оролдосотойгоор эдеэлүүлжэ, һаажа, түс бүриһөөнь 1965 оной июниин 1 хүрэтэр 1.350 литр һү һааха уялга абанхай. Мүнөө энэ һаалишан үдэртөө үнеэн бүриһөө 6 литр һү абана.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Сэлэнгын совхозой эрхим һаалишан Д. ДАНЗАНОВА.

Б. ГЫЛЫКОВЭЙ фото.

ҺАЙШААГДАНА, ДЭМЖЭГДЭНЭ

«Үбэлэй үедэ үнеэн бүриһөө 1000 литр һү һааха» гэһэн Сэлэнгын совхозой һаалишадай нэмэл бэшэгтэй манай совхозой малшад ехэтэ һонирхон танилсажа байна. Мал адуулагшад, һаалишад энэ бэшэгые үнэн зүрхэнһөө һайшаана. Өөһэдынгөө арга боломжонуудые тооложо үзөөд, һаалишаднай шэнэ уялга абаба. Жэшээлбэл, Заганай Адагай фермын коллектив байгша оной ноябриин 1-һээ ерэхэ жэлэй июниин 1 болотор үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1200 литр һү һааха гэжэ шиидэбэ. Энэ фермын түрүү һаалишад Е. Панькова, А. Быкова, Д. Коротова гэгшэд бүришье ехэ уялга абаа.

Заганай Адагай фермынхидэй абаһан уялгаяа амжалтатайгаар бэелүүлхэнь найдамтай. Ушарынь юуб гэхэдэ, энэ фермын бүхы малшад эбтэй эетэйгээр ажалладаг, адууһа малаа һайнаар харууһалдаг, эдеэлүүлдэг юм. Малшадыньшье бултадаа дүршэлтэй болонхой. Энэ фермынхид байгша ондо һү һааха, гүрэндэ тушааха түсэбөө дүүргэһээр үниинэй.

Совхозоймнай бүхы фермэнүүд дээрэ гидролизно аргаар бүйлүүлагдаһан һолоомон ехээр хэрэглэгдэнэ. Имэ тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэри октябриин 1-һээ эхилһэн байгаабди. Байгша ондо үбһэ, силосшье ехээр бэлдэгдээ. Үнеэн бүридэ 11 тонно силос дарагдаһан байна.

Байгша ондо совхозоймнай һаалишад бүришье һайнаар ажаллажа байнхай. Аяар август һарын эхеэр һаалишаднай һү һааха, гүрэндэ тушааха жэлэйнгээ түсэб дүүргэнэн байгаа. Энэ жэлдэ 7000 центнер һү гүрэндэ тушааха түсэбтэй һэмди. Ноябриин 1-нэй мэдээгээр 9546 центнер һүн тоһоной заводто тушаагданхай. Ажахынгаа арга боломжонуудые тооложо үзөөд, совхозой һаалишад жэлэй дүүрэтэр үшөө 1000 центнер һү гүрэндэ тушааха гэжэ шиидэбэ.

П. ГЫЛЫКОВ,
Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой директорэй орлогшо.
Мухар-Шэбэр.

ХҮГШЭН ЭЖЫН ХӨӨРӨӨН

«40 лет Октября» колхозой түб болохо Мэлэ тосхоноор һая ябахадаа түрүү һаалишан Роза Дагбаевагайда хүреэ бэлэйб. Тиихэдэм тэрэнэй эжы нютагайнгаа нэгэ ажалша бэрхэ эхэнэр Цырен-Долгор Намаевна Доржиева тухай ехэл урматайгаар хөөрэжэ һуугаа һэн.

— Цырен-Долгор хорёод жэлдэ малшанаар хүдэлжэ ябана ёһотой даа. Минии басаган Роза тэрээнтэй хэдэн жэлдэ сугтаа һаалишанаар хүдэлжэ байна. Ехэл һайхан сэдьхэлтэй хүн даа гэжэ хэлэгшэ. Хүндэ ходо туһа хүргэхэ, залуу малшадые өөрынгөө дүй дүршэлдэ һургаха гэжэ оролдожол ябагша юм,—гэбэ.

Нүхэр Доржиева тухай имэ үгэнүүдые дуулаад байхадаа, тэрэ малшантай уулзажа хөөрэлдэхэеэ, ажал хүдэлмэритэйнь танилсахаяа түбэй фермэ гэжэ эндэхидэй нэрлэдэг һаалиин гүүртэ хүрэбэди.

Үнеэдэйнгээ хашааһаа һая гараад, гэр тээшээ тэшхэлжэ ябаһан үндэршэг бэетэй, гушаад наһанай малшан Цырен-Долгор Намаевнатай уулзашабаб.

Энэ гүүртын үнеэдэй байра саб гэмэ, сэбэршье, ёһотойл оролдосотой хүнүүдэй эндэ ажалладаг байһаниинь харагдаадхина.

— Мал гээшые һайнаар харууһалжа, дулаан байрада байлгахаһаа гадна, үбһэ тэжээл һайсал эдюулхэ хэрэгтэй бшуу. Тиигэбэшье бидэнэр үшөөл малдаа бардам хүрэхэ үбһэ бэлэдхэжэ шаданагүйбди. Малнай үбһөөр жэлһээ жэлдэ дуталдана. Имэ байдалые усадхаха хэрэгтэй. «Үнеэнэй шэмэ хэлэндээ» гэжэ дэмы хэлсэдэггүй ёһотой,— гээд хөөрэнэ. Нээрээл нүхэр Доржиевагай хэлээшэ үгэнүүд ехэл зүб даа.

Ахалагша һаалишан Цырен-Долгор Намаевна Доржиева дүршэлтэй болоһон малшан. Үбһэ тэжээлээр багатай ондо оробошье, үдэр бүриин оролдолгын хүсөөр, үбһэ тэжээлээ шанартайгаар бүйлүүлжэ эдюулдэг. Даажа байһан 100 толгой үнеэдынь огто турангүй, тобир тарганууд ондо ороһон. Үнгэржэ байһан жэлдэ ерэ гаран тугал абажа, бултыень бүрин бүтэнөөр түлжүүлһэн байна. Үнеэн бүриһөө 1400 килограмм һү һаагаа һэн. Энэшье жэлэйнь үрэ дүн нёдондонойхиһоо доро орохогүй.

Хүдөө ажахыгаа хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ, интенсификациин замда оруулха зорилгын табигдаһан тухай тобшохоноор хөөрэжэ үгэхэдэ, Цырен-Долгор Намаевна ехэл һонирхон, сэдьхэлээ хүдэлгэн, баясажа шагнана. Аймагта болоһон уран һайханай харалга тухайшье хөөрэлдэбэбди. Харин Цырен-Долгорнай үшөө 18 наһатайһаа уран һайханай самодеятельностьда хабаадалсажа эхилһэн, эдэбхитэдэй нэгэниинь байшоо. Үнинэй багша Валентина Гармажановна Очировадашье заалгаһан, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай һүүлшын хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ һургуулида һуража шадаагүй һэн.

Хөөрэлдэжэ һуухынгаа хажуугаар Цырен-Долгор Намаевнада барюулагдаһан Хүндэлэлэй грамотанууд болон һаяхан тэрээндэ «Коммунис ажалай ударник» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоһон үнэмшэлгые һонирхон харанабди. Нүхэр Доржиева жэшээтэ ажалайнгаа түлөө колхозой Хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэнхэй. 1956 ондо Хүдөө ажахын бүхэсоюзна выставкэдэ хабаадажа, түрэл Москва хотоёо ошожо ерэһэн байна. Комсомолой хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг бэлэй. Үйлэдбэри дээрээ һайн үрэ дүн харуулһанайнь түлөө ВЛКСМ-эй тогтоһоор дүшэн жэлэй ойгой дашарамдуулан, тэрэниие Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум Хүндэлэлэй грамотаар шагнаһан. Тэрэ 1962 онһоо КПСС-эй гэшүүн.

Цырен-Долгор Намаевнагай үни удаан саг соо һаалишанаар хүдэлһэнэй аша үрэ энэл даа.

С. ТАБДАЕВ,

„МҮРЫСЭЕ, ХЭМНАЙ ИЛАГША ААБ!“

ЗУНАЙ ТУНГА һайн бэлшээриин үедэхи шэнгээр үбэлжэлгын үедэ һү һаали ехэдхэхэ, үнеэн бүриһөө 1000 литр һү һааха гэһэн сэлэнгынхидэй үүсхэлые Эрхирэгэй совхозой (Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлени) һаалишад, малшад баяртайгаар дэмжэнэ. Хаа хаанагүй, совхозой бүхы фермэ, гүүртэ бүхэндэ энэ һайшаалтай уряаень зүбшэн хэлсэжэ, арга боломжонуудаа тодорхойлон гаргажа, һү һаали эрид дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдые абана.

Жэлэй турша соо совхоздо бүхыдөө 12 мянган центнер һүн абтаха байгаа һаа, мүнөө 11 мянга гаран центнертэ хүргэгдэнхэй. Үдэр бүхэндэ 25 центнер һүн һаагдана. Һү һаали элбэгжүүлхэ мүрысөө улам бүри үргэдхэжэ, жэлэй эсэстэ тэр түсэбһөө гадуур 500 центнер һү гүрэндэ тушаахаар совхозой һаалишад шиидэнхэй.

Совхоздо, управлениидэ суурхадаг һаалишан Д. Ширабцынгеева үүлтэргэ үнеэдэй фермын габшагайшуулай мүрысөөе толгойлжо ябана. Үнгэрһэн 10 һарын туршада даажа абаһан үнеэн бүриһөө энэ эрхим ажалшан 2500 литр һү һаагаа. Жэлэй дүүрэтэр үшөө 400 литр һаахаб гэжэ Дулмажаб мэдүүлнэ. Мүн энэ үүлтэртэ фермын һаалишан Д. Доржиева үнгэрһэн үеын туршада үнеэн бүхэнһөө 1800 литр һү һаагаад, үшөө 300 литр нэмэхэ уялга абаба. Мүн суг ажалладаг һаалишадынь Ч. Дымбрылова, Р. Дылыкова, С. Бураев, Ц. Эрдынеева гэгшэд үнеэн бүхэнһөө түс бүридөө 2000 литр һү жэлэй туршада һааха болобо.

Үбэлжэлгын үедэ һү һаали элбэгжүүлхэ арга боломжо совхоздо бии. Үбһэ тэжээл, илангаяа бүдүүн тэжээл үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ элбэгээр бэлдэгдэнхэй. Шэмэтэ тэжээлшье, таряа талханай зүйлшье яһала хүрэхөөр бии. Тиихэдэ бүхы һолоомоёо дууһан хэрэглэхэ зорилго табигдаа. «Бухалшье һолоомо хэрэглэгдэнгүй үлэхэгүй ёһотой» гээд малшад, һаалишаднай мэдүүлнэ.

Малай тэжээл тон гамтай, зүбөөр бүйлүүлжэ эдюулхэ тухай ехэ анхарал табигдана. Гидролизно аргаар бүйлүүлагдаһан тэжээл, илангаяа һолоомо эһээжэ малда эдюулхэ гээшэ ехэ ашатай туһатай байһаниинь мэдээжэ. Манай совхоздо сүүдхэдээ 5 тонно тэжээл гидролизно аргаар бүйлүүлагдажа, эһээгдэжэ үнеэдтэ үгтэнэ. Саашадаа, 6—7 хоногһоо сүүдхэ бүхэндэ хоёр дахин ехые гэхэ гү, али 10 тонно бэлдэгдэдэг болохонь. Имэ тэжээл нэгэ түсхай газарта совхоздомнай бэлдэгдэжэ, бүхы фермэ, гүүртэнүүдтэ түсхай машинаар хаһа саг соогоо абаашагдажа байха.

Үдэр бүхэндэ үнеэдэй харууһа, эдеэлүүлгэ улам улам һайжаруулжа, һү һаалияа һаалишад элбэгжүүлнэ. Гидролизно түрүү арга хэрэглэхын урда тээ совхозой бүхы үнеэдһээ үдэртөө 2000 литр һүн һаагдадаг һаа, мүнөө 2500—2600 литртэ хүргэгдэнэ. Һайса эдеэлүүлэгдэһэн үнеэд һүтэй байха гээд хэндэшье мэдээжэ. Мүнөө үнеэн бүхэндэ 11—13 тэжээлэй единицэ хараанай тэжээл үгтэнэ. Тодорхойлбол, үдэр бүхэндэ нэгэ үнеэн 20 килограмм бурдууг, 15 килограмм кукурузын силос, 5 килограмм хүсы үбһэ, дэбтээн бүйлүүлагдаһан 5—6 килограмм капуста эдинэ гээшэ.

Һү һаалияа ехэдхэхэтэйгээ хамта һүнэй тоһолигые дээшэлүүлхэ тухай бодомжолнобди.

Һаалишадые түлбэриин талаар урмашуулха тухай түсхай гурим зохёогдоһон. Түсэбһөө гадуур һаагдаһан һүнэй 20 процентнь нэмэлтэ түлбэридэ үгтэнэ. 10 хоноод, һара болоод лэ һаалишадай мүрысөөнэй дүн гаргагдажа, илагшадтань дамжуулгын вымпел үгтэдэг, магтаал хүргэгдэдэг. Жэлэй туршада һаалишадай ажалай дүн согсологдоод, эрхимүүдтэнь Москва выставкэдэ ошохо путёвко—шагнал үгтэдэг байна. Үнгэрэгшэ жэлдэ эрхимлэһэн һаалишан Д. Ширабцынгеева имэ шагналай путёвкоор һаяхан Москва выставкэдэ ошожо ерэбэ.

Нигэжэ һү һаали үбэлэй үедэ ехэдхэхэ тухай Сэлэнгын совхозой һаалишад, малшадай үүсхэһэн мүрысөөн халуунаар дэмжэгдэжэ байна. «Мүрысөөндэ хэмнай илажа гарагша ааб!» гээд манай һаалишад Сэлэнгынгээ ханипарта хандана.

Б. НИМАЕВ,
Эрхирэгэй совхозой директор.

Металл зүйлнүүдые бүтээдэг Кировэй нэрэмжэтэ заводой слесарь А. А. Стяжкин оролдосотой ажалаараа сууда гараһаар үнинэй. Александр Алексеевич ямаршье даабари һайн шанартайгаар дүүргэдэг, дүй дүршэлтэй хүдэлмэришэдэй нэгэн юм. А. А. Стяжкинай ажаллажа байһаниинь зураг дээрэ харуулагдана.

Ц. ТЫХЕНОВЭЙ фото.

ХҮДӨӨГЭЙ БИБЛИОТЕКЭ

«Эрхим баян—эрдэм бэлиг». Урданай энэ сэсэн үгын бодото бэелэл үдэр бүриимнай ажабайдал дээрэ элитээр харагдана. Мүнөө Буряад оронойнгоо ямаршье хүдөө һуурин газарые абаад үзэе. Тэндэ үзэг бэшэг мэдэхэгүй хүнүүдэй олдохонь бэрхэтэй. Тосхон бүридэ, дунда бэшэшье һаа, эхин шатын һургуули. Айл бүхэндэ газетэ, ном, радио. Тоошоон хэлэхэдэ, эрдэм соёлой хүгжэлтөөр хото, хүдөөгэй илгаань тон бага боложо байнхай.

Улам бүри дээшэлжэ байгаа ажалшадай эрдэм гэгээрэлэй эрилтые хангахын зорилгоор гүрэнэй болон ниитын олон эмхи зургаанууд хүдэлдэг. Тэдэнэй дунда библиотекэнүүд нилээд шухала һуури эзэлнэ. Эрдэм бэлигэй энэ гуламта илангаяа хүдөө нютагуудта сэгнэшэгүй ехэ үүргэтэй.

Арад түмэндэ аша туһатай энэ хүдэлмэреэ ниитэ эдэбхитэдтэ түшэглэн, һайн барисаатайгаар ябуулбал, хүдөөгэй библиотекэ ехэхэн юумэ эмхидхэхэ, ажалшадай соёл болбосоролдо нилээдгүй нүлөөлхэ байһаниинь дамжаггүй. Энэ талаар баян дүй дүршэлтэй болоһон библиотекэнүүд манда яһала олон. Республика дотор эрхим библиотекарь гэжэ мэдээжэ болоһон, БурАССР-эй культурын габьяата ажал ябуулагша библиотекарь Е. Брунай даадаг Шэнэ Заганай хүдөөгэй библиотекэ, Оронгын, Новоселенгинскын, Тоорын болон бусад олон библиотекэнүүд уншагшадтаа тон хүнгэтэйгөөр һанагдадаг, ажалша түмэнэй дунда ехэхэн соёл культурын, эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулдаг байна. Жэшээ болгон Түнхэнэй аймагай Тоорын хүдөөгэй библиотекые абаад үзэе. Энэ библиотекэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Тоорын, Шулуутын отделенинүүдые хангадаг. Тэндэ ажаһуудаг айл бүхэнһөө дунда зэргээр хоёр-гурбан хүнинь библиотекынгээ уншагшад юм. Гадна холын фермэ, гүүртэнүүдтэ найман нүүдэл библиотекэ хүдэлнэ. Номойнгоо тоогой талаар Тоорын библиотекэ аймагай томо библиотекэнүүдэй нэгэниинь болонхой. Мүнөө тэндэ 12 мянган хэһэг ном бии.

Уншагшадайнгаа, ном һурагшадайнгаа гансал тоогой талаар бэшэ, мүн ниитэ эмхидхэлэйнгээ хүдэлмэреэр Тоорын библиотекэ илгарма һайн. Библиотекые эрхилэгшэ комсомолка Дарья Арьяева библиотекынгээ соведэй хүдэлмэри шадамараар эмхидхэн ябуулна. Нютагай интеллигенциин, эдэбхитэдэй хүсөөр уулзалганууд, конференцинүүдые һонирхолтой һайнаар уншагшадтай үнгэрэнэ. Октябриин арбан долоондо библиотекын үүсхэлээр залуушуулда зорюулһан диспут эмхидхэгдээ. Тэндэ мүнөө үе сагай залуушуулай шэнжэ шанар тухай үнэн зүрхэнэй хөөрэлдөөн, үгэ буляалдаан, халуун арсалдаан боложо, залуу хүбүүд, басагад сүлөөтэй сагаа тон ехэ аша туһатайгаар үнгэргэһэн байна. Библиотекын ниитэ соведэй саашанхи түсэбэй ёһоор Чимит Цыдендамбаевай «Буряад басаган» гэжэ номоор уншагшадай шэнэ конференци, шажан мүргэлэй хорото хойшолон тухай лекци гэхэшэлэн тодорхой хэмжээнүүд ноябрь, декабрь һарануудта эмхидхэгдэхээр хараалагдана. Энэ библиотекын өөрынгөө үүргэ муу бэшээр дүүргэхэ хэрэгтэнь нютагай партийна организаци, сомоной совет таарамжатай туһаламжа үзүүлжэ, ходо анхаралаа хандуулжа байдаг.

Зүгөөр зарим газарта хүдөөгэй библиотекын хүдэлмэридэ харюусалгагүйгөөр хандана. Олон нютагуудай библиотекарьнууд уншагшадта ном үгэлгөөрөө гү, али тушаажа абалгаараа хүдэлмэреэ хизаарладаг, заримдаа саг соогоо библиотекэеэ нээдэггүйшье ушарнууд үзэгдэдэг. Нүгөө талаһаань хэлэбэл, библиотекын хүдэлхэдэ таарамжатай зохид эрхэ нүхэсэл байгуулагданагүй. Заһабари муутай, үйтан, үбэлдөө хүйтэн гэр байранууд соо хүдөөгэй библиотекэнүүд эндэ тэндэ үшөөл байһаар. Жэшээлхэдэ, Хяагтын аймагай Ноёхоной хүдөөгэй библиотекэ XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой нэгэ бишыхан таһаг соо байдаг. Тэрэ мүртөө сомсоведэй гүйсэдкомой саг соогоо һаналаа табяагүй дээрэһээ түлөэгүйдэжэ, түс библиотекэ хэдэн хоногто хаалтатай байгаа. Олонхи партийна, комсомолой эхин организацинууд, сомсельсоведүүд нютагайнгаа библиотекэнүүдэй байра байдал тухай, хүдэлмэриинь эрид һайжаруулха тухай һаналаа багаар табина.

Хүдөө нютагуудта ном тарааха, үргэн ниитэ ажалшадай дунда гүнзэгыгөөр нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ гүрэн түрэмнай ехэхэн оролдолго гаргадаг гээшэ. Һүүлэй табан жэлэй туршада манай республика дотор ганса хүдөөгэй библиотекэнүүдэй номой фонд хахад миллион ботёор нэмэһэн, хэдэн олон шэнэ библиотекэнүүд нээгдэһэн байна. Олониитын хүсөөр хүдэлдэг 60 мянган хэһэг номтой 90 гаран һайн дуранай библиотекэнүүд һүүлэй үедэ тогтоогдоо. Тиигээд байхада библиотекэнүүдэй хүдэлмэридэ үзэгдэдэг дутуу дундануудые саашадань тэсэлтэй бэшэл.

Библиотекэ бүхэнэй хүдэлмэридэ халуун анхаралтайгаар хандажа, дутагдалнуудыень эрид шууд усадхаха, саашанхи ажал хэрэгыень улам һайжаруулан, коммунис ёһоор ажалшадые хүмүүжүүлхэ ябадалда библиотекын үүргые улам дээшэлүүлхэ гээшэ нютагай партийна, совет болон соёл гэгээрэлэй эмхи зургаануудай шухала зорилгонь мүн.

Соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй ээлжээтэ республиканска съездэ бэлэдхэлэй хүдэлмэри үдэр ерэхэ бүри улам үргэнөөр дэлгэрнэ. Хото хүдөө нютагуудта клубуудай, библиотекэнүүдэй, культурна бүхы эмхи зургаануудай хүдэлмэриин тоосоон ажалшадай хамтын суглаанууд дээрэ зүбшэн хэлсэгдэнэ, эдэ үдэрнүүдтэ аймагуудай соёл гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй конференцинүүд үнгэржэ байна. Коммунис ёһоор хүн зониие хүмүүжүүлхэ ябадалда культурна эмхи зургаануудай үүргэ улам дээшэлүүлхэ тушаа КПСС-эй Программа болон партиин июниин Пленумэй тогтоол соо табигдаһан тодорхой зорилгонуудые хайшан гэбэл һайнаар дүүргэхэб гэһэн уряа доро эдэ конференцинүүд үнгэржэ, гурбан жэлэй соёлой добтолгын бодото хэмжээнүүд баталан абтажа байна. Ажахы, тосхон, аймаг бүхэнэй соёлой хүгжэлтые эрид дээшэлүүлхээр хараалагдаһан тодорхой зорилгонуудые бодотоор бэелүүлхын түлөө эршэмтэйгээр тэмсэхэ гээшэ мүнөөдэрэй шухала зорилгонуудай нэгэниинь болоно.

СССР-эй Оборонын министрэй ПРИКАЗ

1964 оной ноябриин 19. №261 Москва хото

Нүхэд ракетчигүүд, артиллеристнүүд, ракетнэ болон артиллерийскэ промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд!

Нүхэд солдадууд, матросууд, сержантнууд болон старшинанууд!

Нүхэд офицернүүд, генералнууд болон адмиралнууд!

Заншалта һайндэр — Ракетнэ сэрэгүүдэй болон артиллериин үдэр КПСС-эй XX, XXI, XXII съезднүүдэй хараалһан ленинскэ генеральна хашугамые бэелүүлхын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэлэй оршон байдалда тэмдэглэгдэжэ байна. Совет хүнүүд түрэл Коммунис партиингаа хүтэлбэреэр долоон жэлэй зургаадахи жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэжэ, коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха шэнэ зорилгонуудые бэелүүлжэ байнад. Эрдэм, техникэ хүгжөөлгэдэ элитэ ехэ амжалтанууд түйлагдаа. «Восход» одон-онгосын һаяын ниидэлгэ энээн тодой гэршэлжэ үгэнэ.

Эб найрамдал сахин хамгаалха, бэхижүүлхые манай арад ехэтэ хүсэнэг. Коммунис парти, Советскэ правительство ленинскэ амгалан ёһоной гадаадын политика шууд сэхээр бэелүүлнэ. Тиихэтэй хамта империалис түрэг туримхэй хүсэнүүдэй бии байһан сагта бэлэн зэһэнхэй байха, социалис гүрэнэй өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадабарине бэхижүүлхэ, ехэ анхаржэтэй байха шухала гэжэ партимнай заадаг.

Өөрынгөө арадта хизааргүй үнэн байдаг СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүд совет эсэгэ ороной, социалис хани нэгэдэлтэ бүхы оронуудай гүрэнэй түрын аша туһые хёрхоор хамгаална.

Бүгэдэ арадай һайндэрөөр — Ракетнэ сэрэгүүдэй болон артиллериин үдэрөөр таанадые амаршалнаб. Сэрэгэй, политическэ һуралсалдаа, сэрэгэй нарин дайшалхы техникые шудалалгын, сэрэгэй журам бэхижүүлгын, һаримжаса, соединенинүүд болон частьнуудай түгэс бэлэн байлгые дээшэлүүлгын талаар саашадаа амжалта түйлахыень ракетнэ сэрэгүүдэй, артиллериин албатанда хүсэнэб.

Ракетнэ болон артиллерийскэ техникэ хүгжөөлгэдэ, нарижуулан һайжаруулгада шэнэ амжалта түйлахыень ракетнэ, артиллерийскэ промышленностиин бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ хүсэнэб.

Һайндэрые — Ракетнэ сэрэгүүдэй болон артиллериин үдэрые тэмдэглэн, **захирхамни:**

Мүнөөдэр, 1964 оной ноябриин 19-дэ, манай Эхэ ороной ниислэл — Москвада, союзна республиканууудай түб хотонуудта, тэрэшэлэн баатар городуудта артиллериин хорин буудалгаар салют үгэхэ.

Коммунизм байгуулагша баатар совет арад мандаха болтогой!

СССР-эй эрэлхэг зоригто Зэбсэгтэ Хүсэнүүд, тэдэнэй алдарта ракетнэ сэрэгүүд, артиллери мандаха болтогой!

Манай бүхы илалтануудые үүсхэгшэ, эмхидхэгшэ — Ленинэй байгуулһан Советскэ Союзай Коммунис парти мандаха болтогой!

СССР-эй Оборонын министр
Советскэ Союзай маршал
Р. МАЛИНОВСКИЙ

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

„РАКЕТНЭ СЭРЭГЭЙ БА АРТИЛЛЕРИИН ҮДЭРЫЕ“ ҺАЙНДЭРЛЭХЭ ТУХАЙ

СССР-эй Верховно Соведэй Президиум нигэжэ тогтообо:

«Ракетнэ сэрэгэй ба артиллериин үдэрые» жэл бүхэндэ ноябриин 19-дэ тэмдэглэдэг болохо.

Манай Эхэ ороной ниислэл хото Москвада, союзна республиканууудай ниислэлнүүд болон Ленинград, Волгоград, Севастополь ба Одессэ городуудта энэ үдэр артиллериин 20 буудалгаар салют үгэхэ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. МИКОЯН.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1964 оной ноябриин 17.

Москвагаа мэдээсэнэ

Мартеновскэ цехэй барилгашадта

Казахай ССР-эй Карагандагай металлургическа заводой мартеновскэ цехэй барилгада хабаадагшадые Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет үнэн зүрхэнһөө амаршалба.

Барилгашадай, монтажнигууд болон металлургнуудай оролдосото ажалай ашаар хоёр ехэ псэшэнтэй булад хайлуулха мартеновскэ үйлэдбэриин комплекс барилгаа гэд амаршалга соо хэлэгдэнэ. Мүнөө энэ заводой металлургнууд Эхэ оронтоо гансахан шэрэм, коксохимиин продукци үгэхэ бэшэ, мүн булад хайлуулдаг болохонь.

Барилгашад, монтажнигууд болон металлургнуудай коллективуудэй Карагандагай заводой барилгые богони болзор соо гүйсэд дүүргэхын түлөө бүхы хүсэ шадалаа гаргаха байһандань КПСС-эй ЦК болон СССР-эй Министрнүүдэй Совет этигэжэ байна.

Горнягууд, шэнэ амжалтаар!

Донецка областиин «Октябрьская» шахтын 3-дахи участогай горнягуудай үйлэдбэридөө урдань үзэгдөөгүй ехэ амжалта түйлаһантайнь дашарамдуулан, КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет тэдэниие халуунаар амаршалба. И. И. Гриндын хүтэлбэрилдэг комплексно бригада хүдэлмэриин 31 үдэр соо нэгэ лаваһаа нарин эдисэтэй комбайнаар 122 мянган тонноһоо дээшэ нүүрһэ малтаһан байна. Энэ хадаа дэлхэй дээрэхи нүүрһэ малтадаг комбайнуудай эгээл ехэ бүтээсэ болоно.

Түрүү участок болон шахтануудай коллективуудэй дүй дүршэл үргэнөөр хэрэглэн, нүүрһэнэй промышленностиин бүхы шахтёрнуудай горно техникые саашадаа бүри һайнаар ашагладаг боложо, Эхэ орондоо һайн шанартай түлишэ бүри ехээр үгэдэг болохо байһандань КПСС-эй Центральна Комитет ба СССР-эй Министрнүүдэй Совет этигэнэ.

ИНТЕНСИФИКАЦИИН ЗАМААР

ХҮГЖЭЛТЫМНАЙ ХҮСЭТЭ ХАНИНАР

Хүдөө ажахыгаа интенсификациин замаар хүгжөөхэ гэhэн КПСС-эй ЦК-гай 1964 оной февралиин Пленумэй шиидхэбэреэр хараалагдаhан хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхын түлөө тэмсэжэ, манай колхозой гэшүүд газар тариалангай, мал ажалай талаар энэ жэлдэ зарим тэды амжалта туйлаба. Тариалангай ургаса эрид дээшэлүүлhэнэй ашаар гүрэндэ 22.170 центнер шэнииэ худалдаабди. Харин таряа худалдаха түсэбнай 8 мянган центнер hэн. Ерэхэ жэлэй ургасада бардам хүрэхэ үрэhэн хаагдаанхай, колхозникуудай ажалта үдэртэ хубаагдаад, ехэхэн ороохон малай тэжээлдэ үлөөгдэнхэй.

Энэ жэлдэ бүхы 4700 гектар дээрэhээ га бүриин 13,9 центнер таряан хуряагдаа, зүгөөр шэнииэ гектарай 15 центнер абтаа. Хайшан гээд, ямар аргаар иимэ ургаса абтааб гэжэ шэнжэлхэ зуураа, нэгэ хэдэн шухала асуудалнуудта тогтомоор.

ХИМИ УҺАН ХОЁР ХАБАТАЙ

Манай колхозой эрхэ байдалда хүдөө ажахын ургамалнуудай баян ургаса абахын тула газараа уhалха, минеральна болон органическа үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ тон шухала байhаниинь энэ жэлэй байдалhаа элиржэ үгөө. Байгша ондо Алтаншын уhалууриин системэ, мүн жэжэ булаг, горхонуудые хэрэглэжэ, 1282 гектар гэхэ гү, али урда жэлэйхиhээ 600 гектар шахуугаар ехэ газар тарилтын урда тээ уидалуулагдаhан. Бүхыдөө 696 гектар тариалан уhалжа, ямаршье үтэгжүүлгэ хэрэглэнгүй шэнииэ тариhамнай, гектарай 18 центнер ургаса абтаа.

Зүгөөр агротехническэ эрилтэнүүдые эрхимээр бэелүүлжэ, газараа уhалхынгаа хажуугаар минеральна үтэгжүүлгээр, наг шэбхээр үтэгжүүлхэдэ айхабтар ехэ ашаа үрэтэй байшоо. Жэшээнь, Савелий Федотовой звено 40 гектар газар hайнаар элдүүрилжэ, тарилгын урда хүсэдөөр уhалаад, гектарай 4,7 центнер минеральна үтэгжүүлгэ таралжа, «Онохойская-1» сортын шэнииэ таряад, гектарай 41,16 центнер ургаса хуряаhан байна.

Иимэ ургаса абахын тула ямар агротехникэ хэрэглэгдээ гээшэб? Хабар газараа уhалхын урда тээ 40 гектар паар дээрээ суперфосфат, аммиачна селитрэ, калийна дабhа холижо, гектарай 4 центнер хараатайгаар дисктэй луцильник доро тараааhан. Тиигээд уhалууриин системэhээ саг зуурын hубагуудые татажа, хоёр пиигэй ниилэтэр уhалhан байха юм. Удаань газараа 25—28 сантиметр гүнзэгыгөөр хахалжа, гектарай 2,6 центнер хүртэхөөр hайн шанартай үрэhэ минеральна үтэгжүүлгэтэй холижо, хэрэhэлүүлэн таряа. Буртаг үбhэн ороой гарааагүй. Хура бороогой hаатуулhан дээрэhээ таряагаа комбайнаар сэхэ хуряаhан.

Уhалуури үтэгжүүлгэ хоёрые сугхэрэглэхэдэ баян ургаса үгэхэ юм гэжэ бусадшье ургамалнуудай тарилга дээрэhээ элирээ. Жэшээнь, К. И. Устиновай даадаг звено 110 гектар газарые уhалжа, наг шэбхээр үтэгжүүлhэнэй эсэстэ гектарай 350 центнер кукурузын ногоон набhа намаа ургуулаа. Трифон Ивановой звено 40 гектар газар уhалжа, үтэгжүүлhэнэй ашаар га бүриhөө 102 центнер хартаабха хуряажа абаа.

Гадна 560 гектар уhалагдадаг сабшалангай га бүриhөө 14,5 центнер үбhэнэй абтаад байхада, хүдөө газарайхи миил 8 центнер болоно.

1964 оной тарилгада бүхыдөө 5070 тонно наг шэбхэ, 150 тонно минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэгдэhэн. Ерэхэ жэлэй тарилгада бүри ехэ үтэгжүүлгэ тарааха хүсэлтэйбди.

Уhалагдадаг газараа үргэдхэхэ зорилгоор мүнөө жэлдэ Хайцагар гэжэ гол дээрэ сөөрэм тогтоожо захалаабди. Ерэхэ зун энэмнай ашаглалгада орохо юм. Тиигэжэ колхоздоо хоёр соорэмтэй боложо, адагынь 2 мянган гектар тариалан уидалуулха аргатай болохобди. Хэрбээ эндэ гектарай 7—8 центнер минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэбэл, жэл бүри адагынь 35—40 центнер таряа гектар бүридэ ургуулжа болохоор гэжэ hанагдана.

АЖАЛАЙ ЭМХИДХЭЛ, ТҮЛӨӨҺЭН ШИИДХЭХЫ ҮҮРГЭТЭЙ

Тариалангай газарые тусхай звенонуудта даалгажа, тэдэнэй ажалай түлөөhые абаhан продукциинь зэргээр тогтоохоdo баhал ондоохон болоодхино. Энэ жэлэй эхеэр колхозой комплексно бригаданууд дотор ороохо таряа, хартаабха, тэжээлэй ургамалнуудые, саахарай свёкло, овощ ургуулха тусхай звенонууд эмхидхэгдэhэн. Ороохо таряа болон кукуруза ургуулха уялгатай 4 звено, ороохо таряа болон саахарай свёкло ургуулха 2 звено, таряа болон хартаабха ургуулха 1 звено, таряа, овощ ургуулха 1 звено байгуулагдаа hэн. Звено бүхэн 8—10 тракторист-механизаторнуудhаа бүридөө. Бүхы хэрэгтэй болохо техникэ, тариалан тэдэнэртэ даалгагдаhан. Мүн звено бүхэндэ ажахын тоосооной бүхы даабари хүргэгдэhэн. Тэндэнь хэды шэнээн продукци абахаб, ямар гаргаша хэгдэхэб гэжэ тодорхойлогдонхой байгаа.

Эдэ бүхы оньhожоруулагдаhан 8 звеногой гэшүүдтэ ажалайнь түлөөhые абаhан продукциинь зэргээр түлэхын хажуугаар горитой нэмэлтэ түлөөhэн тогтоогдоо hэн. Жэшээнь, нүхэр Федотовой звенодо гектарай 20 центнер гэхэ гү, али хамта 800 центнер шэнииэ абаха даабари хүргэгдөө. Звенодо 4 жолоошод ажаллажа, бүхыдөө 1649 центнер шэнииэ хуряагаа гэхэ гү, али түсэбhөө гадуур 849 центнер ургуулhан ушартай. Уридшалан хараалагдаhан гуримай ёhoop, звеногой гэшүүдтэ түсэбhөө гадуур абтаhан ургасын 25 процент түлэгдөө, нэмэлтэ түлөөhэн болгогдожо, таряагаар үгтөө. Энэ звеногой гэшүүдэй ургуулhан таряанай өөрынь үнэ сэн центнерэй 1 түхэриг 83 мүнгэтэ болоо гэхэ гү, али түсэбөөр хараалагдаhанhаа 1 түхэриг 10 мүнгөөр хямда байшоо.

Василий Павловай звено 750 гектарай га бариhөө 16 центнер таряа ургуулжа, түсэбhөө гадуур 3000 центнер ургаса абаа. Тэрэнэйнь 25 процент звеногой гэшүүдтэ гол түлөөрhөөнь гадуур хубаагдаа.

Механизаторнуудай дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулhанай, тэдэнэрые материальна талаар урмашуулhанай ашаар ургаса хуряалгашье урагшатайгаар үнгэрөө hэн. Комбайн бүхэндэ 330 гектар хүртэжэ байбашье, хуряалга тон богони болзорто дүүргэгдээ. Комбайнер Калистрат Тимофеев «СК-3» комбайнаар 413 гектар хуряажа, 6202 центнер таряа сохижо, колхоз доторoo эрхимлэhэн. Комбайнерай туhалагшаар тэрэнэй эхэнэр Эльвира Перфильева ажаллаhан. Энэ түрүү комбайнер Арадай ажахын туйлалта харуулhан выставкэдэ Москва ошохо путёвкоор шагнагдаа. Нэмэлтэ түлөөhэн, шагнал малшадташье үгтэдэг.

Ажалай эмхидхэл болон түлөөhые саашаданьгуримшуулха тон шухала. Энэ жэлэй дүнгүүдhээ харахада, тусхай шэглэлтэй оньhожоруулагдамал звенонуудые эмхидхэхэдэ зохид байна. Хүнүүд тусхай газар, техникэ даажа абаад байхадаа, ажалдаа харюусалгатайгаар хандана, ажалай бүтээсэ, шанарынь дээшэлнэ. Имагтал тариан ажалдаа оньhожоруулагдаhан звенонуудые эмхидхэhэнэй ашаар нёдондонойхиhoo аяар 18 мянган центнер ехэ тариан ургуулагдаа бшуу. Бидэнэр саашадаа иимэ звенонуудые бүри олоор эмхидхэжэ, тэдээндэ техникэ, газарыень даалгажа үгэхэ, ажалайнь түлөөhэ абаhан продукциинь зэргээр тодорхойлхо болонобди.

ЗОРИЛГОМНАЙ ЕХЭ

Колхозой гэшүүд, механизаторнууд туйлаhанаараа hанаагаа заашье амарнагүй. Ойрын 2—3 жэлэй туршада ороохо таряанай ургасые гектарай 20 центнертэ хүргэхэ зорилготойбди. Тиигэбэл бүхыдөө адагынь 100 мянган центнер таряа суглуулха аргатайбди. Ороохо таряанай, тэжээлэй ургамалнуудай баян ургаса абажа шадаал hаа, ажахыгаа бүхы hалбаринуудые хүгжөөхэ арга олохобди.

Мүнөө жэлдэ нёдондонойхиhoo 2,5 дахин ехэ кукурузын силос дарагдаа, урда жэлэй үбэлжэлгынхиhөө хоёр дахин ехэ ороохо таряанай зүйл малай тэжээлдэ гаргашалагдахаар hолоомон хүсэд хураахөөр бии. Тиимэhээ адууhа малаа hайнаар үбэлжүүлхэ, ашаг шэмыень үбэлдөөшье дээшэлүүлхэ гэжэ оролдонобди.

Эдэ үдэрнүүдтэ манай малшад механизаторнууд хамтаржа, малай үбэлжэлгэдэ бии байгаа дутагдалнуудые усадхаха хэмжээ абана. Тариан ажалай оньhожоруулагдаhан звено бүхэн тусхай гүүртэ, отарануудта сагургэлжэдөө даалгагданхай. Тэдэнэр малшадай ажалда али болохоор туhа хүргэдэг юм.

Үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүриhөө 1000 литр hү haaxa гэhэн Сэлэнгын совхозой малшадай уряае манай колхозой малшад баяртайгаар угтаба. Колхозоймнай hаалишад гүрэндэ hү худалдаха жэлэйнгээ түсэб бүри сентябриин эхеэр дүүргээд, түсэбhөө гадуур 1200 центнер hү тушааха зорилготой. Манай түрүү hаалишад Вера Тимофеева, Елена Разуваева болон бусад үнеэн бүриhөө 2 мянга гаран литр hү hаанхай.

Ажахыгаа ашаа үрэ ехэтэйгээр эрхилжэ, элдүүриингээ газарай гектар бүриhөө ехэ продукци абаха, продукциин өөрынь үные хямдаруулха гээшэ манай нангин уялга мүн.

Ч. МИТЫПОВ,
Калининай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ.

Бэшүүр.

Улаан-Үдын локомотив-вагон заhабарилгын заводой аппаратна цехтэ Николай Федотович Быковэй хүтэлбэрилдэг коммунис ажалай бригадынхид үндэр бүтээсэтэ ажалаараа шалгарна. Тэдэнэр халаанайнгаа даабари хододоо 1,5 дахин үлүүлэн дүүргэжэ, эрхим шанартай продукци үгэнэ. Зураг дээрэ (зүүн гарhаа): бригадын гэшүүд Николай Абанькин, Николай Быков, Дмитрий Товпеко.
Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Ажалай түрүүшүүлдэ —магтаал

ШЭНЫЕ УУСХЭГШЭ

Оройдоол гурбан жэлэй саада тээ hэн. Анатолий Беломестных мебельнэ, модо болбосоруулгын комбинадай цехтэ ажаллахаар ерэhэн юм. Үнгэрhэн энэ сагай туршада модо болбосоруулдаг, хюрөөдэдэг машинын онол аргые hайнаар шудаланхай. «Би ойлгобоб, мэдэнэб» гээд hайрхаха hахалзаха зан абаригүй хүдэлмэришэн. Анатолий Афанасьевич Беломестных өөртөө даажа абаhан ажалаа нэрэтэй солотойгоор дүүргэдэг.

Нёдондо жэл цехэй үйлэдбэриин дүн согсолходо, А. А. Беломестных ажалладаг машинынгаа бүтээсые жэлэй туршада 113,5 процентдэ хүргэhэн байба. Энэнь түсэбөөр хараалагдаhанда орходоо 6,5 процентээр ехэ болоhон юм. Түрүү хүдэлмэришэн энэшье жэлдэ ажалайнгаа бүтээсые дээшэлүүлжэл байhаар. Үнгэрhэн hарануудай туршада ажалайнь бүтээсэ 117 процентдэ хүргэгдөө. Амжалта туйлабаб гээд hанаагаа амарангүй, түрүү дүршэлөө суггаа хүдэлмэрилдэг нүхэдтөө дам үгэхэ зорилготойгоор «минии ажалайм нормые арбан процентээр нэмээгыт» — гэhэн гуйлтатайгаар үнгэрөөшэ июль hарада комбинадайнгаа цехэй хүтэлбэрилэгшэдтэ хандаа hэн.

Комбинадай болон цехэй коллектив түрүү хүдэлмэришэнэй үүсхэлые үндэр дээрэ сэгнэжэ, ажалайнь бүтээсые дээшэлүүлхэ ямар арга боломжын бии байhые шалгажа үзөөд, нүхэр Беломестных гэгшын гуйлта тон зүб, бата үндэhэ hууритай гэhэн тобшолол хэhэн байгаа.

— Шэнэ нормоор ажаллахадаа, халаанайнгаа даалгабарииe хэр зэргэ дүүргээбтa, — гэжэ нүхэр Беломестныхhээ асуухада, иигэжэ харюусана:

— Би ажалайнгаа нормые арбан процент дээшэлүүлэн ажаллаhаар дүрбэн hара үлүүтэй болобоб. Энэ сагай туршада халаанайнгаа даабариие дунда зэргээр 115—118 процент дүүргэнэб. Минии ажалда нэрлэжэ, hайрхаха гэхээр юумэн үгы гээшэ. Хэдэг ажалаал саг болзортонь hайн шанартайгаар бүтээхэ гээшэ бидэ, хүдэлмэришэн бүхэнэй, мартагдашагүй үүргэ, уялга болоно бшуу.

Олон үгэ дуугардаггүй, хирүүшэг зантай нүхэр Беломестных зориhон хэрэгтээ ехэ шиидэнги, үедэ нэтэрүү хүн байшоо. Энээн тушаа мебельнэ комбинадай главна инженер Владимир Федорович Комлев иигэжэ хөөрэнэ:

Рамщик нүхэр Беломестных халаанайнгаа сагые тон гамтайгаар хэрэглэнэ. Тэрэ минуташье, секундашье хии талаар гээнэгүй. Гадна хабтагай хюрөөдэдэг «РД-60» машинынгаа оньhые табан хургандаал адли мэдэдэг.

Түрүү хүдэлмэришэнэй ажалай амжалтын нюуса цэмэл байха ёhотой. Нүхэр Беломестных ажалладаг машинынгаа деталь бүхэниие саг болзортонь аршан сэбэрлэжэ, тоhодожо байдаг. Хүдэлмэриин халаанай hүүлдэ 10—15 минутын туршада тэрэ үглөөдэрынь хэхэ ажалдаа бэлдэдэг. Тэрэнэй хүдэлмэрилдэг газарта үлүү юуншьегүй, үйлэдбэриинь технологи хүдэлмэриин халаанай бүхы хугасаа соо нягта наринаар сахигдана.

Ажалаа шадамар бэрхээр эмхидхэhэнэй ашаар Анатолий Беломестных Агууехэ Октябриин 47 жэлэй ойн hайндэр хүрэтэр арба нэгэ hарын даабари дүүргэбэ. Алдарта хүдэлмэришэнэй ажалай амжалта комбинадай бусад хүдэлмэришэдтэ бодото ульгэр жэшээ боложо үгэнэ. Байгша оной ноябрь hарада нүхэр Беломестных гэгшэhээ жэшээ абажа, хамта гушан хоёр хүдэлмэришэд өөhэдөө хүдэлмэриингөө нормые хаража үзөөд, дээшэлүүлhэн юм. Тэдэнэй тоодо модошо дархашуул М. П. Кичигина, И. Н. Хороших, Н. В. Кожевников, В. А. Лобанова болон бусад оролсоно. Эдэ хүдэлмэришэд бүхэдөө халаанайнгаа даалгабариие шэнэ нормын ёhoop 105—108 процент дүүргэжэ, hайн шанартай продукци бүтээнэ.

Түрүү хүдэлмэришэн — рамщик А. А. Беломестных гэгшын үүсхэлтэ түрүү дүй дүршэл энэ оной туршада таба мянга шахуу түхэриг мүнгэнэй алмалта үгэхэ гэжэ багсаагдана.

Үйлэдбэриин арга боломжо сагболзортонь элирүүлжэ, зүбөөр ашаглаа hаа, hайн үрэ дүнгэй туйлагдаха байhаниие нүхэр Беломестных элитээр харуулна. Энэ хадаа тэрэнэй ехэ анхарал оролдолго гаргажа, ажалдаа үнэн сэхээр хандаhанай ашаурэнь болоно. Жэшээлхэдэ, Анатолий Афанасьевич сүлөөтэй сагтаа элдэбын шэнжэлэлгэ хэжэ үзэдэг. Хэды шэнээн ута, хэды шэнээн үргэн хабтагайн хэды минутын туршада хюрөөдэгдэхыень эртээнhээ тооложо гаргадаг. Мүн «Экономическая газета», «Лесная промышленность» болон бусад газетэ, журналнуудые уншажа, үйлэдбэриин олон асуудалтай танилсана.

Энэ хүдэлмэришэн мүнөө сагhайхан сэдьхэлтэй, эрдэм мэргэжэлээ ходо дээшэлүүлжэ байдаг ажалай баатарнуудай нэгэн болоно.

Д. ШАГДУРОВ.

ШАНАРАЙ ТҮЛӨӨ ТУЛАЛДААН

Долоон жэлэй зургаадахи жэлэй түсэбые болзорhоонь урид дүүргэхэ мүрысөөн промышленна предприятинуудай хүдэлмэришэдэй дунда үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Манайшье локомотив-вагон заhабарилгын заводой коллектив энэ мүрысөөндэ hайн үрэ дүн туйлаха гэжэ оролдон, абаhан социалис уялгаяа бодотоор дүүргэхэ зорилго урдаа табиба.

Заводой механо-хабсаралгын цехүүдэй дундаhаа котёл бүтээлгын цехэйхид түрүүлжэ ябана. Локомотив болон вагонуудые заhабарилха гол даабариhаа гадуур манай коллектив промышленна предприятиин барилгада хэрэгтэй жаротрубна котёлнуудые бүтээдэг. Тус цехэйхид түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэжэ, октябриин даабариhаа гадуур хоёр котёл бүтээжэ, промышленностиин барилгада эльгээнхэй. Үнгэрhэн 10 hарын түсэбhөө гадуур 4 котёл бүтээгдээ. Энэ ажалда үнинhөө хойшо дүршэhэн, котёл бүтээгшэдэй дундаhаа эрхим мэргэжэлтэй гэжэ суурхадаг электро-гагнууршан В. А. Сковородников, котельщик П. Н. Пичугин халаан бүхэндэ даабаряа 120—130 процент дүүргэнэ.

Дизельнэ цех заводойшэнэ цехүүдэй нэгэниинь юм. Сибириин, мүн Эхэ оронoймнай зүүн зүгэй түмэр замаар ябаха тепловозуудай дизель шэнэлдэг тус цехэйхид даабаряа мүнлэ hайнаар дүүргэнэ. Тэдэнэр октябриин даабари болзорhоонь урид дүүргээд, ноябриин түсэбөөр нэгэ тепловозой дизель заhабарилhан байгаа. Мүн металлургическа цехүүдэй коллективууд 10 hарын даабариhаа гадуур 200 тонно болад, 280 тонно шэрэм, 70 тонно үнгэтэ шудхалаа гаргаhан байна.

Зэд шудхадаг цехэй залуу хүдэлмэришэн, комсомолой гэшүүн Владимир Полозов хэдэн мэргэжэл амжалтатайгаар шудалаа. Ямаршье даабариии үгтэхэдэ, тэрэнээ ходо үлүүлэн дүүргэдэг энэ залуу хүдэлмэришэн социалис мүрысөөндэ шалгаржа ябана. Медельнэ, вагон-мөөрнүүдэй цехэй коллективууд түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэнэ.

Социалис мүрысөөндэ олон цехүүдэй hайн үрэ дүн харуулжа байhанай ашаар манай завод үнгэрэгшэ 10 hарын туршада нэгэ миллион 400 мянган түхэригэй продукци бүтээжэ шадаа. Бүтээн гаргадаг продукциингаа шанар эрид hайжаруулха, заводойнгоо маркын түлөө эрид тэмсэл ябуулха асуудалда мүнөө ехэ анхарал хандуулагдажа байнхай. Даабаряа hайн шанартайгаар үлүүлэн дүүргэхэ гээшэ манай коллективэй гол зорилго гэжэ тоологдоно.

В. БАРАКОЗСКИХ,
ЛВРЗ-гэй үйлэдбэриин таhагэй начальнигай орлогшо.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ—ХҮДӨӨ АЖАХЫДА

БОДОТО ТУҺАЛАМЖА

Хүдөө ажахы хүгжөөхэ хэрэгтэ туhа нэмэрэ оруулалсажа байhан промышленностиин хүдэлмэришэд колхоз, совхозуудта шефскэ ехэ туhаламжа хүргэнэ. Улаан-Үдын судна заhабарилгын заводой коллектив урда жэлнүүдэйхидэл, байгша оной туршада хүдөө ажахыда бодото туhаламжа үзүүлжэ байhаар.

Барилгын участогай нүхэр Г. Е. Кушнаревой даадаг бригада город шадархи Сотниково тосхондо хоёр теплицэ барижа дүүргэбэ. Мүн тус бригадынхид сентябрь, октябрь hарануудта Хяагтын совхоздо ажаллажа, ехэ туhаламжа хүргэhэн байна. Тэдэнэй хүсөөр совхозой гол тоог дээрэ барилга хэгдээ.

Гадна шефтээ абаhан Нарhатын совхоздо (Ярууна) сагурэлжын туhаламжа хүргэгдэнэ. Заводой коллектив энэ совхозые шефтээ абахадаа, ямар туhаламжын хэрэгтэй байhые, хүдөө ажахые хүгжөөхэ зорилго амжалтатайгаар шиидхэхын тула нэн түрүүн совхоздо юу хэхэ, ямар барилга эрхилхэ тухай совхозой хүдэлмэрилэгшэдтэй зүбшэн хэлсэжэ, тодорхойлhон байгаа. Тиихэдэ мал ажалай хүшэр хүдэлмэри оньhожоруулха хэрэгтэнь совхоздо туhалха гэжэ хэлсэгдээ hэн. Мүн совхозой гол тоог дээрэ оньhожоруулгын ажал хэхээр хараалагдаhан байгаа. Совхозой инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд тоогой хүшэр ажал оньhожоруулха талаар ехэ юумэ бүтээгээ.

Мастер Леонид Семенович Климентьевэй хүтэлбэрилдэг бригада совхоздо хүдэлхөөр эльгээгдэhэн байгаа. Тэдэнэр июль, август, сентябрь hарануудай туршада тоог оньhожоруулха түхеэрэлгэ бэлдэхэ ехэ ажал бүтээжэ байнхай. Мүнөө тэрэнь үшөө дүүргэгдээгүй. Хүсэд hайнаар оньhожоруулагдаhан тоог бариха хүдэлмэри ерэхэ жэлэй ургаса хуряалга хүрэтэр дүүргэгдээд, бэлэн болгогдоhон тоог ашаглалгада оруулхаар хараалагдаа.

Үбhэ, таряа хуряалгын үедэ туhаламжа хүргэхэhөө гадна, тус заводойхид совхозой хүдэлмэрилэгшэдэй культурна эрилтэ хангаhан байна. Заводой уран hайханай самодеятельностиин коллектив зунай үедэ совхоз гаража, hаалишад, хонишод, үбhэ, таряа хуряагшадта концерт харуулhан юм.

Заводой коллектив шефскэ туhаламжаяа энээгээр хизаарланагүй. Совхозой хүшэр ажал оньhожоруулхын тула электрын элшэ хүсэнэй хэрэгтэй байhаниинь мэдээжэ. Тиимэhээ заводой мэргэжэлтэд электрын элшэ хүсэ хубаарилан дамжуулха түхеэрэлгэ шэнээр тодхоhон, электродвигатель заhабарилhан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: электригүүд Виктор Климов (зүүн гарhaa), Борис Коварский Нарhатын совхозой электрощит хабсаргаха ажал дүүргэжэ байна. Хяагтын совхозой барилга хэлсэhэн бригадир Г. Е. Кушнаревой ажаллажа байhаниинь хоёрдохи зураг дээрэ харуулагдана.

Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

МОНГОЛОЙ АРАДАЙ РЕСПУБЛИКЫН 40 ЖЭЛЭЙ ОЙЕ УГТУУЛАН

СҮХЭ-БААТАРАЙ ГЭР-МУЗЕЙДЭ

Манай республикын Хяагта городто эмхидхэгдэhэн Сүхэ-Баатарай гэр-музейдэ орожо харахые хүсэгшэд хододоо олон байдаг. Манай республикын ажалшадhаа гадна, оронoймнай бусад область, хизаарнуудhаа ерэhэн зон тус музейдэ орожо гарахадаа, hонирхолтой тэмдэглэл hанамжын дэбтэртэ бэшэhэн байдаг.

«Монгол арадай вождь Сүхэ-Баатарта зорюулагдаhан музей орожо харабаб. Аха дүү хүршэнэрэйнгөө хүтэлбэрилэгшэдтэ иимэ hайн hайхан анхарал хандуулдагайтнай түлөө баяр баясхалан хүргэнэб», — гэжэ Украинын ССР-эй Винницэ городhoo ерэhэн Мохельников бэшэнэ.

—1913—1918 онуудта би Сүхэ-Баатартай Монголой армида инструктораар ажаллаhан байнаб. Монгол арадай вождь, манай хани Сүхэ-Баатарай гэр-музей Обручевой нэрэмжэтэ хизаар оронoo шэнжэлэлгын Хяагтын музейн хүтэлбэрилэгшэдэй эмхидхэhэндэнь халуун баярые хүргэнэб, — гэжэ Эрхүү городто ажаhуудаг Е. И. Лапатин бэшэнэ.

АНДА НҮХЭДТЭ АМАРШАЛГА

Монгол ороной ажалшад республикынгаа 40 жэлэй ойн баярай найр зугаата үдэрые угтахаар бэлдэжэ байнхай. 40 жэлэй саада тээ монгол арад революци хэжэ, өөрын республика тогтооhон. Энэ хэрэгтэньород арадай ехэхэн туhа хэhэниинь мэдээжэ.

Гусиноозерск городто персональна пенсионер Федор Харитонович Щапов гэжэ үбгэн ажаhуудаг. Тэрэ 1921 оной март hарада Улаан тугта табадахи армитай Монгол оролсожо, барон Унгерны банданудhаа монгол арадые сүлөөлэлсэhэн юм. Монгол арадай вождь Сүхэ-Баатартай нүхэр Щапов тиихэдэ уулзадаг, туhаламжа үзүүлдэг байhан.

Монголой арадай-революционно партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь, МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Ю. Цеденбал нүхэр Щаповые иигэжэ амаршалаа:

— Улаан-Армиин сэрэгшэ ябаhан танииe халуун зүрхэнhөө амаршалнаб. Танай дайлалдажа ябаhан сэрэгэйхид манай орондо арадай революци хэлсэжэ, шэнэ засаг тогтоолсоhон байгаа. Мүнөө манай монгол арад республикынгаа 40 жэлэй ойе угтахаар бэлэдхэжэ байнхай, — гэжэ амаршалга соонь хэлэгдэнэ.

МОНГОЛОЙ ЗАЛУУШУУЛ УЛААН-ҮДЭДЭ

Улаан-Үдэ городой дээдэ hургуулинуудта Монголой Арадай Республикын 120 гаран хүбүүд, басагад hуралсажа ябана. Жэшээнь, Зүүн-Сибириин культурын, багшанарай институдуудта гушаад, профессионально-техническэ училищада зуугаад hурагшад hуража байнхай.

Эдэнэр hуралсалаа дүүргээд байхадаа, барилгашан, хабсаргагша, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, хүгжэмэй болон культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд гэhэн мэргэжэл оложо, түрэл оронoo бусаха болоно.

Зүүн-Сибириин культурын институдта hуралсажа ябаhан монгол юhэн студентнэр үйлэдбэриин практика гарахаар түрэл оронoo hаяхан бусаба.

Б. ОЛЕНИН.

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур.
1964 оной ноябриин 19.

Юун гэжэ хөөрэлдэбэб

Ажалшадай дунда ябуулагдадаг политическэ хүдэлмэриин дүн согсолhон «Знани» бүлгэмэй гэшүүдэй тоосоото суглаан Петропавловка тосхондо болобо. Үзэл сурталай хүдэлмэри hайжаруулха талаар эндэхи парткомууд, партийна эхин организацинууд хүмүүжүүлгын болон ниитэ-политическэ хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулдаг, тэрэнэй нүлөөлхы хүсые ехэ болгохо гэжэ оролдодог.

Хүмүүжүүлгын, ниитэ-политическэ хүдэлмэри ажалшадай дунда ябуулха талаар эрдэм мэдэрэл ехэтэй, эмхидхэхы шадабаритай пропагандистнар, агитаторнууд эндэ олон. Тэдэнэй тоодо Борьёогой 8 жэлэй hургуулиин директор А. М. Алексеев, Борьёогой эхин hургуулиин багша Ц. Ц. Сагалеев, аймагай больницын главна врач З. П. Пирогова, хирург Г. Н. Петляшин, Октябрьска совхозой парткомой секретарь Г. К. Хайдуков, аймагай гэгээрэлэй таhагые даагша Ж. Б. Лумбунов болон бусад ороно. Тэдэнэр колхоз, совхозуудай мал ажалай, тариан ажалай хүдэлмэрилэгшэдтэ ошожо, лекци, хөөрэлдөө хододоо хэдэг байха юм.

Тоосоото суглаан дээрэ олон хүн үгэ хэлэжэ, бүлгэмэй хүдэлмэридэ байhан дутуу дунданууд тухай тогтоо. Тиихэдэ лекционно пропагандын дээдэ хэмжээндэ үнгэргэгдэдэггүй, тэрэнэй тематикын нэгэ янза, формо, методэй хубилгагдадаггүй байhан тухай тэмдэглээ.

Суглаанда хабаадагшад хүдэлмэриингөө дүй дүршэл халан абалсаа. Тэндэ саашадаа ябуулагдаха хүмүүжүүлгын, ниитэ-политическэ хүдэлмэриин хараа түсэб зохёогдоhон байна. Тоосоото энэ суглаан дээрэ тус бүлгэмэй шэнэ хүтэлбэрилэгшэд hунгагдаба.

Эрхим лектор, агитаторнууд «Знани» бүлгэмэй республикын отделениин Хүндэлэлэй грамотануудаар, үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаа.

В. КЛОЧИХИН.

ЗАГАҺАШАДНАЙ ЗАЛИТАЙХАН

Хойто-Байгалай загаhашад загаhа баригаар жэлэйнгээ түсэб амжалтатайгаар дүүргэжэ байна. Нижне-Ангарскын загаhанай комбинат байгша ондо 9150 центнер загаhа бариха түсэбтэй байhан аад, 11000 центнер барижа, түсэбөө нилээд үлүүбшэлбэ. Комбинадай Алексей Игнатьевич Балдаковой даадаг загаhа барилгын бригада нёдондонойхиhoo 580 гаран центнер загаhа үлүү ехые баряа гэхэ гү, энэ онойнгоо түсэбhөө гадуур 259 центнер загаhа гүрэндөө тушаагаад байха юм. Тус бригадынхид жэлэй эсэс хүрэтэр үшөө 2000 центнер загаhа бариха уялгатай.

«Победа» колхозой загаhашад загаhа бариха түсэбөө 129 процент дүүргэнхэй. Тиихэдэ «Рассвет» колхоз жэлэйнгээ түсэб үни хада дүүргээ.

Танкда эсэргүү залан шэгнүүлэгдэдэг, реактивна һомонуудые табидаг оньһото түхеэрэлгэ буудалга хэхээр зэһэнги, бэлэн болонхой байна. Оператор младша сержант В. Юдин ажаглалта хэжэ байна.

ТАСС-ай фотохронико.

АЖАЛШАДАЙ БЭШЭГҮҮДҺЭЭ

МАРТАА ГЭЭШЭ ГҮ, БИДЭНЭЭ

Совхозоймнай зарим гүүртэ, отарнууд Аргада тосхонһоо 20—40 километрэй зайда оршодог. Бидэнэр жэлэй дүрбэн сагта гэхээр ...һа малайнгаа хойноһоо харуулжа, тоо толгойень олошоруулха, мал шэмыень дээшэлүүлхэ гэжэ ... зүрхэнһөө оролдожол байдаг...

Тиин гэһээ, совхозоймнай хүтэлбэрилэгшэд манай ажаһуудалаар огто һонирходоггүй, арай гэжэ нэгэ ерэгэн болоходоо: «Зай, хони хурьгадтнай гэмгүй һайн байна гү? Үбһэ тэжээл элбэгтэй ха юм та, һанагаа зобоһоной хэрэггүй ха юм»,—гэжэ хэлэжэрхёод, машинадаа һуугаад лэ, гэр тээшээ талидаг.

Гэхэ зуура маанадта, манай гэр бүлынхидтэ, кино, концерт огто харуулагданагүй. Һонирхолтой лекци, хөөрэлдөөн ойро наашадаашье болоогүй гэжэ хэлэбэл, алдуу болохогүй ха.

Аргада тосхондо хаа-яахан концертын болоходо маанадаа абаашажа харуулха һанаатай зорюута машина эльгээдэг байһан гэжэ үлэ мэдэг дуулдадаг. Теэд жолоошонь харгыдаа «хатуу харатай» нүхэсөөд, саашаа ябаха аргагүйдэжэ, гэдэргээ бусадаг байһан юм ха.

Тэсэшэгүй энэ ушарые эли тодо болгохын тула нэгэ иимэ баримта дурдая. Һаяхан үнгэрөөшэ ноябриин 7-ной һайндэрэй үеэр Аргада концерт, наада зугаа болоо юм. Харин бидэнэр, малшад, жабхаланга энэ үдэр тиишэ ошохо аргагүй байгаа бшуубди. Юундэб гэхэдэ, совхозоймнай хүтэлбэрилэгшэд маанадые суглуулжа абаашаха машина эльгээхэеэ мартажархёо бшуу.

Эдэ бүгэдые Аргадын совхозой парткомой секретарь Б. Ц. Лыгденов, хүдэлмэришэдэй комитедэй түрүүлэгшэ Ц. Х. Раднаев һайса мэдэжэ байгаа ёһотой. Теэд малшадайнгаа дунда нийтэ-политическэ болон соёл гэгээрэлэй ямаршье хүдэлмэри ябуулдаггүйнь гэмшэлтэй.

П. Хобраков, Ц. Жигжитова, Д-Ц. Цыремпилова болон бусад, үшөө 20 хүдэлмэришэд.

ШАРУУҺАНДА ДУРАТАЙШУУЛ „ШАБАРТА" ҺУУЛАЙ

Яруунын аймаг ан гүрөөһөөр айхабтар баян нютаг юм. Эндэ булган, хэрмэн, ондатра, баабгай, гүрөөһэн, зэрлиг гахай, хабарга, буга, хандагай болон бусад зэрлиг амитад угаа олон. Энэмнай манай бүхы арад зоной барагдашагүй ехэ баялиг гээшэ ааб даа. Тус баялигаа нарин нягтаар хамгаалха, саашадань бүри һайнаар үдхэбадхан хүгжөөхэ гээшэ бүгэдэ зонойнай нангин уялга болоно. Мүн агнууриин ажахын управлени болон ангуушадай бүлгэм ан гүрөөһэнэй баялигые хамгаалха талаар горитойгоор ажал ябуулна.

Гэбэ яабашье агнууриин хуули журам эбдэдэг, саг болзорой ерээгүй байтар ан гүрөөһэ хюдадаг хүйхэрнүүд үшөөл дайралдаһаар. Агнууриин управлениин түлөөлэгшэд һаяхан Яруунын аймагаар ябахадаа, хулгайгаар агнагшадые яһала олоор элишэлһэн, 4 үдэрэй турша соо эндэ агнууриин журам эбдэһэн аяар 33 хүн дайралдаа. Жэшээнь, Хашараг нуурай эрьедэ 11 хүн гүрөөһэнэй үргээл хэжэ байба. Иигэжэ эдэнэр (лицензи) зүбшөөлгүйгөөр нэгэ гура алаа. Тэдэнэй дунда эндэхи ангуушадай бүлгэмэй түрүүлэгшэ В. И. Эпов, Яруунын аймагай гүйсэдхэхэ комитедэй секретарь М. И. Казарыкин, һургуулиин багша М. А. Жданов, И. Г. Лошкарев, Ф. Ф. Виноградов, В. И. Кожевников болон бусад байгаа. Эдэнэртэ алаһан гүрөөһэнэйнь түлөө 50 түхэригэй яла тохогдоо.

Мүн Холтоһото нуурай оршондо 8 хүн гүрөөһэ агнажа байбад. Шалгагшадай дүтэлхэлөөр лэ тэдэнэр тэрьелээ. Гэбэшье Яруунын аймгүйсэдкомой кинофикациин таһагые даагша Л. Н. Воспаденков яаха аргагүй хүсэгдэжэ баригдаба. Тэрэнтэй сугтаа агнаһан хүнүүдэй нэрэ обогые дурдабал иимэ: республикын кинофикациин управлениин алба хаагшад В. Кузнецов, Ф. Ветлужский, эндэхи хүдөөгэй парткомой секретариин орлогшо А. Дымчиков, жолоошон Ц. Гуражапов.

Н. Г. Шелин А. В. Токарев хоёр Грязные гэжэ нуурай эрьедэ 4 гүрөөһэ хулгайгаар буудажа алаһан, мяхыень дабһалаад байгаа. Эдэнэртэ 100—100 түхэриг яла түлэхэ саарһан барюулагдаа. Гүндэ һууринай лесник И. Чибунин киномеханик Ф. Шурыгин гэгшэд винтовко, бирдаан буунуудые агнуурида хэрэглэдэг байгаа.

М. ГЫЛЫКОВ,
ангуушан.

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ, СОЦИАЛИЗМЫН БАТА ХЭРЭМ

Василий КАЗАКОВ,
Артиллериин маршал, Советскэ Союзай Герой

1942 оной ноябриин 19-дэ газар доһолгомо хүсэтэ артиллерийскэ залпнууд нээрээ бэлэй. Тиихэдэл совет сэрэгшэд Волгоград шадар дайлалдахадаа, һөөргэдэһэн добтолгодо оробо гэжэ бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ болоһон. Энэ добтолгын үедэ түүхэдэ үзэгдөөгүй ехэ хүреэлэлгэ боложо, немец-фашис булимтарагшадай 330 мянган сэрэгшэдтэй арми үй бута сохигдоо һэн. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай энэ алдар суута үдэртэ зорюулан, социалис Эсэгэ ороноо хамгаалха хэрэгтэ элитэ ехэ үүргэ дүүргэһэнэйнь дурасхаалда жэл бүри ноябриин 19-дэ Артиллериин үдэр һайндэрлэгдэдэг болонхой.

Совет гүрэнэй үмэнэ ехэ габьяатай байһанайнь түлөө арад зомнай ноябриин энэ үдэр совет артиллеристнүүдые, артиллерийскэ промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдые ёһолон хүндэлнэ.

* * *

Һанаан заяанда орошогүй гэхээр эгээл орёо хүндэ хүсэл бодолой бэелүүлэгдэжэ байһан гайхамшаг үе сагта ажаһуунабди «Восход» гэжэ олон һууритай совет онгосын ниидэһэн ушар замбуулинай дайдые шэнжэлхэ хэрэгтэ шэнэ хуудаһа иража үгэбэ. Баатарлиг хүсэтэй түлхигшэ ракетын дэгдүүлһэн энэ онгосо дэлхэйе арбан зургаа дахин тойроод, урид хараалагдаһан райондоо найдамтайгаар буугаа. Энэ ниидэлгэ хадаа совет техникын: хүсэн түгэс ракетэнүүдэй, орёо оньһон онгосо-спутнигүүдэй болон замбуулинай дайдада хүнэй ниидэхын тулада хэрэгтэй болохо бүхы түхеэрэлгын эрхим һайн шанартай, угаа уран нарин байһыень үшөө дахин элирхэйлэн харуулба. Замбуулинай нюусануудые мэдэжэ абаха эгээл түбэгтэй зорилгонуудые совет эрдэмтэд, конструкторнууд, инженернүүд, технигүүд, алдарта хүдэлмэришэн анги шиидхэжэ шадахал гэжэ үшөө дахин бодотоор батадхагдаба.

Коммунизм байгуулжа байһан манай Эхэ орон бүхы оронуудай арадуудай хоорондо бата бэхи эб найрамдалай тогтожо байхые амин шухала хэрэг гэжэ тоолодог. Совет хүнүүдэй дура зориг элирхэйлэн, Коммунис парти, Советскэ правительствамнай уласхоорондын түгшүүритэй байдалые һуларуулхын түлөө, уласхоорондын хиналта доро бүхы буу зэбсэг бүгэдэ нийтээрээ, хүсэдөөр хуряахын түлөө тон ехэ оролдосотойгоор тэмсэнэ.

Теэд империализмын үшөөл байһан сагта ээрхэг түримхэй дайнай аюул бии байха ха юм. Энэ ушар бидэнэй һэримжэтэй байхые, Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэйнгээ алишье хубиие, тэрэ тоодо артиллериие, нарижуулан һайжаруулжа байгаад, оронойнгоо бэеэ хамгаалха хүсэ шадал бүхы хэмжээгээр бэхижүүлхые баадхана.

Совет Арми Эхэ ороноо хамгаалха эгээл мүнөө үеын зэбсэгүүдээр — атомна, термоядерна буу зэбсэгээр, холошье, дүтэшье ниидэн хүрэхэ ракетэнүүдээр зэбсэгжүүлэгдэнхэй, сэрэгэй али бүхы техникые, буу зэбсэгые хэзээдэшье бэлэн байлгана.

Советскэ артиллери социалис гүрэнэй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй шухала хубинь болон хүгжэһэн. Тэрэ хадаа хариин галзуу добтологшодтой, ородой сагаантантай **тэмсэһэн** тэмсэлэй гал дүлэн соо**гуур** урган гараһан, бэхижэһэн **байна.**

Саг үргэлжын арми эмхидхэхэдээ, Коммунис парти, Советскэ правительство дайнай тохёолдуулһан һандаралгын бэрхэшээлнүүдые дабан гаража, артиллериин үйлэдбэри болон тэрэниие хангаха хэрэг шиидхэжэ шадаһан юм. Хэрбээ 1918 оной һүүл багаар дайлалдажа байгаа Улаан Арми оройдоол 1700 шахуу үхэр буутай һаа, 1920 оной эсэс багта артиллериин зэбсэгжэлгэдэ 3000 тойрон үхэр буу байһан.

Царицын ба Петроград шадар, Холын Хойто зүг ба Дальна Востогто, Баруун-Урда, Урда ба Зүүн зүгэй фронтнуудта, Каховкын плацдарм ба Перекоп шадар артиллеристнүүд хадаа дотоодын контрреволюци болон хариин добтологшодтой тэмсэһэн баатар тэмсэлэй түүхэдэ толотомо хуудаһануудые бэшээ.

Граждан дайнай һүүлээр түүхэтэ богонихон болзор соо манай орон дотор миномёдууд, хүсэн түгэс зенитнэ, танкова, танкнуудые буудан унгы хэхэ артиллери, мүн дайсанай сэрэгшэд болон техникые бута сохихо реактивна артиллери байгуулагданхай.

Артиллериие шэнэ буу зэбсэгээр хангахын тула оюун бэлигтэ советскэ конструкторнууд — Социалис Ажалай Геройнууд В. Г. Грабин, Ф. Ф. Петров, И. И. Иванов, Б. И. Шавырин болон бусад горитой юумэ хэһэн байха. Тэдэнэр артиллериин гайхамшагта һайн томо буу, миномёдуудые зохёон бүтээгээ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн хадаа совет арадай материальна болон оюун сэдьхэлэй хүсэнэй шэрүүн шанга шалгалта, социалис гүрэнэй, тэрэнэй армиин, дайшалхы хүсэ шадалай шалгалта болоһон. Танкнууднай эгээл ехэ үүргэ дүүргэхэ гэжэ фашистнууд һанадаг байгаа. Дайсанай танкнуудые үгы хэхэ тэмсэлдэ советскэ али бүхы артиллери эльгээгдэдэг һэн.

Советскэ артиллериин хүсэтэ сохилтонуудые Гитлерэй дээрмэшэд Москва, Ленинград, Одесса, Севастополь, Волгоград шадар һайса үзэһэн байха. Эдэ геройгородуудые хамгаалһан артиллеристнүүдэй һомонууд хэдэн олон мянгаад Гитлерэй солдадууд болон офицернүүдые, олон тоото сэрэгэй техникые үгы хээ һэн.

1941 оной октябрьда дайсад Москва тээшэ дүгташажа ябаа. Немец фашистнуудай командовани ябаган сэрэгшэдэй соединенинүүдһээ гадна, совет-герман фронт дээрэ дайлалдажа байһан бүхы танкова, моторизованно дивизинүүдэй дүрбэнэйнь гурбан хубиие добтолгодо оруулһан байгаа. Зүгөөр дайсанай булад хуягтай машинанууд алхам бүхэндөө советскэ артиллериин, бусад сэрэгшэдэй хюдалгата буудалганда бута сохюулдаг байһан.

Волоколамск город шадар дайсанай танкнуудые буудаха, майор Н. К. Ефременкын командалһан артиллерийскэ полк шанга тулалдаа хээ һэн. Энэ байлдаанай үедэ полк дайсанай 59 танк үгы хээ бэлэй. Москва шадар дайлалдаһан үедөө майор Н. К. Ефременкын полк дайсанай 186 машинануудые үгы хэһэн.

Волго дээрэ, Курск шадар, Днепр мүрэнэй түлөө тулалдаандашье, тэрэшэлэн дайнай һүүлшын үеын добтолгын байлдаануудташье советскэ артиллеристнүүд залиршагүй алдар солотой ябаһан байна.

Берлиниие дайшалан абаха тулалдаанай амжалтада артиллери шиидхэхы үүргэ дүүргээ гэжэ нэмээлтэ, гоёолтогүйгөөр хэлэлтэй. Дайнуудай түүхэдэ үзэгдөөгүй асари ехэ энэ байлдаанда 41 мянга үлүүтэй советскэ томо буунууд хабаадалсаа. Фронтын нэгэ километр бүридэ 250—300 иимэ буу тодхоотой байһан.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай фронтнууд дээрэ советскэ реактивна артиллери эрхим һайн байһанаа харуулаа. Гансал «Катюша» гэһэн үгэ дайсадые ехэтэ һүрдүүлдэг бэлэй.

Дайсанай самолёдуудһаа сэрэгшэд болон совет ара талаа хамгаалжа байһан зенитчнигүүд мүн лэ харюусалгатай даабарла нарин нягтаар дүүргэдэг һэн. Тэдэнэр агаарай фашис дайсадһаа манай Эхэ ороной зүрхэн— Москва, мүн Ленинград, Волгоград, Севастополь, Одесса болон оронойнгоо бусад шухала центрнүүдые һэримжэтэйгээр хамгаалдаг байһан. Гансал Москва шадар 1941 ондо манай зенитчигүүд дайсанай 272 самолёдуудые унагааһан юм. Гансахан лэ энэ жэлдэ гитлеровецүүд манай зенитнэ артиллериин һомонуудһаа 3.274 самолёдоо алдаһан байха.

Эб найрамдалай политика шууд баримталан, Советскэ Союзай Коммунис парти, Советскэ правительство, манай бүхы арад оронойнгоо бэеэ хамгаалха хүсэ шадал бэхижүүлхэ тухай саг үргэлжэ анхаржа байдаг. Эрдэм наукын, техникын эгээл һүүлшын туйлалтануудые гэршэлэн харуулдаг шэнэ, бүри һайн артиллерийскэ системэнүүдые Совет Арми абадаг байһан, абажашье байһаар.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайе илалта түгэсөөр дүүргэһэн үеынхидэ орходоо мүнөө советскэ артиллери ташха ондоо болонхой. Мүнөөдэрэй артиллери гээшэмнай нэн түрүүн ракетнэ техникэ болоно.

Газар дээрэхи сэрэгэй гол хүсэниинь мүнөө юун болоноб гэхэдэ, хэдэн зуугаад километртэ тулаха ядерна болон бусад ракетэнүүдээр зэбсэгжүүлэгдэһэн ракетнэ соединенинүүд, түргэн зүүрын ба тактическа хэрэгсэлэй частьнууд мүн болоно. Ракетнэ зэбсэг гээшэмнай хаанашье байһан—газар дээрэ, уһан дээрэ, агаарта байһан ямаршье дайсаниие үгы хэхэ шадалтай. Номгон далай дээрэ баллистическа ракетэнүүдые амжалтатайгаар туршаһан ушар юу харуулааб гэхэдэ, Советскэ Союз һүртэй хүсэтэй, тон мэргэн буу зэбсэгтэй болонхой, тэрээгээрээ ямаршье булимтарагшадые һамна сохижо шадаха гэжэ бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ болоо.

Зэбсэгтэ Хүсэнүүдээ дайшалхы талаарнь хэзээдэшье эрхим бэлэдхэлтэй байлгахын тулада Советскэ Союз бүхы юумэ хэнэ, саашадаашье хэхэ байха.

ХҮХЭ ШИНЕЛЬТЭНЭЙ НЭГЭН

Машина урагшаа шуумайн табиуулна. Гансал мотоорой жэгдэ, налиханаар хүнхинэхэнь соностоно. Жолоошо харгын годирһые огто ойлгогүйдэл, буржагар харахан сахалаа мушхасагаан, хашалгүй һууна... Нэгэ тээнь шобхо үндэр хадануд, нүгөө тээнь, аяар доро,—наринхан гол ялалзан зурьна.

Газигшье улам өөдөө үгсэн жүдхэнэ... Пассажирнуудай нэгэн:

— Ээ, унтажа һууна гүш?—гээд жуудахи нүхэрөө ханшыдажа, хүнютэйгөөр энеэбхилэн дуугарна. Һөөл урма зориг бадаранги. Энэмнай милициин ахалагша лейтенант нүхэр Цыренов Москвада эрхим участково уполномоченнонуудай бүхэсоюзна хуралдаанда хабаадалсаад, Захаамин нютагаа бусажа ябана хаям. Энээнэй урда тээ мүүгээр хүдэлөөгүйшье һаа, бүри һайнаар хүдэлхэ гэһэн хүсэл эрмэлзэл түрэнги.

1943 ондо сэрэгэй албанһаа табигдамсаараа, хорин дүрбэ наһатай тэрэ нүхэр милициин ажалда томилогдоһон байгаа юм. 1946 онһоо—участково уполномоченно. Тиихэдэ эхэһээр лэ ехэ, хүндэханшье участок даалгагдаа һэн. Радна Бузаевич түрүүшын бэрхэшээлнүүдһээ заашье тунхаряагүй, угаа оролдосотой шударгыгаар хүдэлжэ эхилээ.

1947 ондо Баян-Голой участок нүхэр Цыреновтэ даалгабад. Бүри ехэ ажал гараба. Юумэнэй урда ехэ орохогүй янзатай болоходоо, нийтын гурим сахиха хэрэгтэ олониитые үргэнөөр хабаадуулба. Дружиннигүүдые олошоруулба. Нүхэдэй сүүдүүдые байгуулалсаба. Тииһээр сагай ошохонь оройдоошье мэдэгдэнгүй, гурбан жэл үнгэржэ, нүхэр Цыреновые Холтоһоной уурхай эльгээхэ гэһэн дурадхал ороо һэн ха.

— Үгы, болинт. Ходол участок һэлгүүлжэ байха гэжэ яаха юм,—гээд нүхэр Цыренов арсажа туршаа һэн.

— Радна Бузаевич, мэдэһэн лэ байхабди. Ехээр һанаагаа бү зобо. Ядалсахагүйш,—гээд начальник гэдэргэ харангүй ндхаба.

Үдэр һүнигүй баһал хүдэлжэ оролгон. Хүн зонтой танилсалган, хашаргүй хөөрэлдөөнүүд. Оперуполномоченно ойро зуурхана тэндэ нийтын гурим сахилга һайжаруулба. Уланшьегүй шэнэ участогынь түрүү зэргэдэ гараба. Зай, тиигээд?.. Баһал үнөөхи Баян-Гол тосхондонь дахяад эльгээбэд. Урда тээнь тэндэ уполномоченно байһан хүн, сэхыень хэлэхэдэ, бираагүй. Дурсагдаһан тосхондонь анха гэмнүүлһэн улад олон ажаһуудаг һэмнай. Тэдэнние саг үргэлжэ гуримтай зохидоор байлгаха, хүмүүжүүлхэ гээшэ тиимэшье амархан хэрэг бэшэ ааб даа. Хүлһөө гаргажа хүдэлөө, оролдоогүй һаа, һулаһаандии һуулган шуу. Энээнние нүхэр Цыренов һайса мэдэдэг тула, ерэ ерэһээр лэ оролдожо, нютагай партийна, совет эмхинүүдтэй колхозуудай болон предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй, хүн зонтой нягта холбоо байгуулба. Зуу гаран дружиннигууд тэрээнтэй зэргэ жагсаба. Баһа эхэнэрэй, пенсионернүүдэй соведүүд, нүхэдэй сүүдүүд туһалжа оробо. Штатнабэшэ участково долоон уполномоченнонуудые бататуулба. Тэдэн сооһоонь коммунис ажалай ударник, дружинник, слесарь Б. Заслонов, П. Татарников болон бусад шалгарма һайнаар хүдэлнэ. Зэдын комбинадай УКС-ын дэргэдэхи нүхэдэй сүүдэй түрүүлэгшэ, пенсионер нүхэр Базаров баһал магтаалтай. Эдэмнай, сэхыень хэлэхэдэ, нүхэр Цыреновэй оролдолгоор олоной дундаһаа дэбжүүлэгдэһэн улад хаям даа. Эдэнэр—нийтын гурим сахилгын эгээл хүсэн түгэлдэр түшэг.

Гэбэшье оперативна уполномоченно өөрөө баһал сүлөөгүй ябадаг...

Гэнтэ тэрээндэ нэгэтэ наһажаал эхэнэр айхабтар эбдүүсэн орожо ерэбэ.

— Юун болооб?

— Үбгэмни мүнгөө бултыень гаргажархина. Архи ходо ууна. Элдэбээ гарана. Мүнөөшье абаха танаггүйгөөр аашалжа байна. Хайрлыт, туһалыт,—гэжэ гомдолоо тэрэ бараха юм бэшэ. Нүхэр Цыренов одоо яажа миин байжа шадахаб, дары оролдожо эхилээ һэн. Тэрэ эхэнэрэй нүхэр—Поповые ерүүлжэ, оло дахин хөөрэлдэһэн, хүдэлжэ байһан предприятидань ошожо үзэһэн. Һүүлэй һүүлдэ нүхэр Цыреновэй дурадхалаар Попов коллективэйнгээ суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ һэн. Тэрэ гэһээр хоёр жэл үнгэрөө. Нүхэр Попов амандааашье архи хэхэеэ болинхой. Тиигээд уполномоченнодоол баяр хүргэжэ ябаха юм. Баһа архинша Никон Шангин хүмүүжүүлэгдээ, архиһаа болёо.

Мүн нүхэр Цыренов хүршэ участогай уполномоченно Дари Базаровичи Аюшеевтэй мүрысэдэг. Тэдэнэр хаюулаа гурбадахи участок даажа абаад, тэндээ хамтаран хүдэлдэг.

Энэ жэшээень халан абахые дурадхажа, республикын бүхы участково уполномоченнонуудта тэдэнэр хоюулаа хандаһан байха юм.

Тэрэ гэһээр хоёр жэл ходорбо. Теэд гурбадахи —«хамтынь» участок дээрэ гурим сахилгын хамаг хүдэлмэри эмхитэйгээр ябуулагдана.

Цыреновэй өөрынь участок дээрэ хододоо һайн. Тэндэнь гэмтэ ябадал 1963 онойхидо орходоо 66 процентээр үсөөрөө. Хэрбээ нийтын гурим хазагайруулһан али нэгэн ябадал үзэгдэбэл, заатагүй эсэстээ хүрэтэр тодоруулагдадаг, зохихо хэмжээн абтадаг.

Республикын участково уполномоченнонуудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй энэ хахад жэлэй дүнгөөр нүхэр Цыренов нэгэдэхи һуури эзэлжэ гараа.

Жэшээтэ оперуполномоченно гээшэмнай нимэл хүн юумэл даа.

К. ХАЛТАНОВ.

Улаан-Үдын сэмбын фабрика жэлэйнгээ даалгабариин график уридшалан дүүргэжэ ябана. Энэ фабрикын сэмбэ нэхэгшэ, коммунис ажалай ударник Вера Ивановна Алексеева халаан бүриингөө даабари ходол үлүүлэн, 120—130 процент дүүргэдэг. тиихэ зуураа нэхэһэн сэмбэнь эрхим шанартай байдаг. Зураг дээрэ: нүхэр Алексеева ажалдаа.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

НЭГЭДЭХИ МОРИТО АРМИИН 45 ЖЭЛЭЙ ОЙ

Семен БУДЕННЫЙ,
Советскэ Союзай маршал

АЛДАРТА ЗАМ

Морин сэрэг байгуулхые Троцкий буруушаадаг байһан юм. Таанад морин сэрэгэй бодото шэнжые мэдэнэгүйт гэдэг байгаа.

Морито улаан сэрэгые байгуулха хэрэгтэ Коммунис парти ондоогоор хандадаг, Владимир Ильич Ленин ондоо һанамжатай байдаг һэн. «Деникинтэй тэмсэлдэ бултадаа!» гэһэн РКП(б)-гэй Центральна Комитедэй бэшэг гараһан байгаа. Морин сэрэгэй частьнуудые эмхидхэхыень, коммунистнууд-морин сэрэгшэдые тэдэндэ элсүүлэн оруулхыень совет арадые парти энэ бэшэг соогоо уряалаа һэн.

Морин сэрэгэй частьнууд гол түлэб залуушуулһаа, һайн дуратанһаа бүридэдэг байгаа. Морито армида тэдэнэй зариманиинь комсомолой райкомуудаар дамжан ерэдэг байгаа. Нүгөөдүүлынь эсэгэнэр болон аханартаяа хамта Доной, Кубаниин станицанууд болон хуторнуудһаа, Ставрополиин тосхонуудһаа ерэжэ, морин сэрэгэй түрүүшын отрядууд байгуулагдаа. Эдэ отрядууд Морито армиин гол хубинь болоһон байха юм.

Морито улаан сэрэгтэ орохые нилээд олон хүнүүд хүсэдэг байгаа. Зүгөөр энэнь тиимэшье юрын хэрэг бэшэ бэлэй. Хамагай түрүүндэ моритой, эмээлтэй, һэлмэтэй байха. Энэ талаараа шадабаритай байха шухала байгаа. Зүгөөр гол юумэн гэхэдэ, тон ехэ эрэлхэг зоригтой, манай хэрэгэй үнэн зүб байһанда этигэдэг, бидэнэрэй хамгаалжа байһан эгээн гэрэлтэ суртал бодолдо этигэдэг байха хэрэгтэй байгаа бшуу.

Шууд зоригтой, манай хэрэгэй илан мандахын тулада ямаршье хохидолдо орохоор бэлэн байһан хүнүүд Морито армида элсэдэг байгаа. 1918 ондо, минии эскадрониие командалжа байха үедэ, сагаан хасагууд маанадые хүреэлээ һэн. Энэ урьхаһаань гараха хэрэгтэй болоо бэлэй. Залуу сэрэгшэ, урда тээнь моряк-подводник байһан Денис Ничипуренко энэ арга бэдэрхэм гэһэн юм.

— Хэрбээ энэ хуторһаа бусаагүй һаамни, тэндэ сагаантан бии гэжэ мэдээрэйгты,—гэжэ ябаха дээрээ тэрэ хэлээ.

Хутортань сагаантан бии байгаад, тэрэниие гэнэдхээн барижа абаа. Денис маанадые уридшалан һануулжа үрдеэд лэ, зобоолгожо туляалгажа алуулһан байха юм. Тиигэбэшье, тэрээнһээ сагаан хасагууд маанад тухай ямаршье мэдээ абажа шадаагүй. Тэрэ революционно уялгадаа үнэн сэхэ байжа, баатарай ухэлөөр унаа.

Тэрэнэй һүүлээр Платовска станицаһаа залуухан хүбүүн Гриша Пивнев ямаршье бэрхэшээлһээ айнгүйгөөр морин сэрэгтэ ороо һэн. Тэрэ тон шадамар бэрхэ, зоригтой сэрэгшэ боложо, добтолгонуудай болоходо хододоол илажа гарадаг байгаа. Тэрэ нилээд олон зоримгой ябуулгануудые хэһэн байна. Зүгөөр дайсанай һомондо дайрагдажа, баатарлигаар наһа бараа һэн. Иимэ сэрэгшэд манайда олон байгаа. Зоримгой, һүбэлгэн шадамар, ёһотойл коммунистнууд байһан тэдэнэр взвод, эскадрон, полкнуудай командирнууд боложо, сэрэгэй шэнэ тактика гаргадаг байгаа. Эгээл иимэһээ 1919 оной эхээр минии командалжа байһан дүрбэн полктой дивизи Доной атаман Красновой ябаган ба морин сэрэгэй 23 полкые Царицын шадар оройдоол хахад һарын турша соо һамна бута сохёо, тээ хожомшог болоһон хойно 4-дэхи болон 6-дахи кавдивизинүүдһээ бүридэһэн манай морин сэрэгэй корпус генерал Врангелиин Кавказска армиин 3 корпусой нэгэдэмэл хүсые ехээр илажа гараһан юм.

Энэ хадаа дайсанай хоёр-гурба дахин бүлюу хүсые Морито улаан сэрэгүүдэй илаһан түрүүшыншье, һүүлшыншье ушар бэшэ юм. Сагаантанай дүршэл ехэтэй, тэсэмгэй частьнуудтай дайлалдаха ушартай болодог байгаабди гэжэ тэмдэглэхээр байна. Жэшээлхэдэ, генерал Арбузовай частьнуудтай манай полкнууд Дондо Казанская гэжэ станица шадар тулалдаһан юм. Эдэ частьнуудынь сүм сагаан офицернүүдһээ бүридэһэн байгаа. Тэдэнь һүүлшынгээ патроной дуунатар эсэргүүсэлтэ хэһэн байха юм. Плендэ ороогүй, бултадаа сабшуулжа хосорһон байгаа. Тулалдаанай дүүрэһэнэй һүүлээр харахада, ехэл һүртэй байгаа һэн. Генерал Арбузовай тарган томо бэеын хажууда Олеко Дундич — үльгэр домогто ороһон хүн хүлһөө аршажа һуугаа бэлэй. Тэрэ манайда жэшээтэ һайн морин сэрэгэй дивизиие—манай шэлэмэл гвардиие командалдаг байгаа.

Дундич тухай дурдахадаа, Мамонтовай корпусые бидэнэрэй намналга һанаандам ороно. Генерал-дээрмэшэн Воронеж тээшэ аймхайгаар зугадан ошожо, генерал Шкурын корпустой хамтараа бэлэй. Городто дүтэлөөд байхадаа, намналгые болюулһан байгааб. Морин сэрэгшэд добтолгоёо үргэлжэлүүлхэ эрилтэ табяа.

— Тэдэнэр 6 дивизиһээ бүридэһэн хоёр корпустой, харин манайда оройдоол 2 дивизи бии. Сагаантаниие городһоонь мэхэлэн дахуулжа гаргаад, хуби хубяарнь һамна бута сохихо хэрэгтэй,—гэжэ би тайлбарилаа һэм.

Добтолго хэжэ орохыень тухирха зорилгоор генерал Шкурада зоримгой шанга бэшэг эльгээгээбди.

Манай бэшэг дээрэлхүү генералнуудай хорыень бусалгажа болоо ха. Тэдэнэр добтолго хэжэ ороод, һамна бута сохигдоо һэн. Мамонтовай, Шкурын корпусуудые бута сохилго, Орёл болон Кромa шадар советскэ сэрэгүүдэй туйлаһан илалтануудтай хамта, Деникинтэй хэгдэдэг тэмсэлдэ эрид хубилалта болоно гэжэ Ленин нэрлээ һэн. Эдэ үдэрнүүдтэ Коммунис партиин шиидхэбэреэр Нэгэдэхи Морито арми—урда тээнь түүхэдэ үзэгдөөгүй, стратегическэ зорилгонуудые дүүргэхэ морин сэрэг байгуулагдаһан юм.

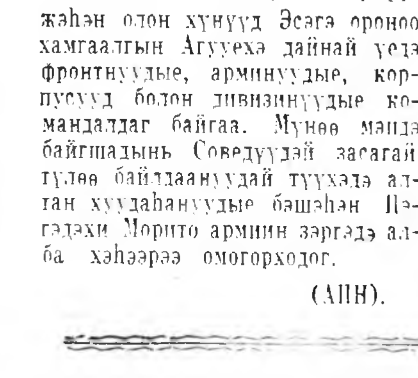
Морито армиин полкнууд урда зүг шэглэн дабшажа, пролетарскэ Донбассые сүлөөлөө. 1920 оной январиин 8-да Ростовто ороо. Тиигээд деникинцүүдые Хойто Кавказ тээшэ намнан ошоһон юм. Деникинэй сэрэгүүдые һамна бута сохиһонойнгоо һүүлээр, Морито арми сагаан поляк нанудта эсэргүү Баруун-Урда фронт тээшэ дабшаһан байгаа. 52 үдэрэй турша соо 1000 үлүүтэй километр зайе гаталжа, замдаа дайралдаһан махновско болон петлюровскэ банданууды усадхаа. Энэ гайхамшагта марш Морито улаан сэрэгэйхидэй ехэ габьяа болоно, тэдэнэр эдеэ хоолоор, тэжээлээр дуталдан, хабарай муу харгынуудаар дабшаһан байгаа.

Шэнэ добтолгодо маанадые Владимир Ильич Ленин уряалаа. Байлдаануудай болохын урда тээ армидамнай Бүхэроссиин староста Михаил Иванович Калинин ерээ һэн. Тэрэ сэрэгшэдтэ орденуудые, зарим частьнуудта ВЦИК-эй Хүндэлэлэй Улаан тугуудые барюулаа. Партиин дура хүсэлэй тэдэнэртэ нангин хэрэг байһыень Морито улаан армиинхид үшөө дахин гэршэлэн харуулаа. Морито улаан сэрэгүүд түүхэдэ анха түрүүн ябаган сэрэгүүдэй туһаламжагүйгөөр эртээнһээ бүхэлэгдэһэн дайсанай оборонные сүмэ сохиһон байха юм. Дайсанай ара тала руу шууд түргэнөөр бидэнэр сүмэрэн орожо, Житомирые абаһан байгаабди.

Сагаан полягуудые бута сохилго, врангелиинхидые диилэһэн ушар Украинада, Хойто Кавказда бандитизмтэй тэмсэл, Дунда Азида басмачествые усадхалга, японтонһоо Алас-Дурна зүгые сүлөөлэлгэ Нэгэдэхи Морито армиин, тэрэнэй тус тус частьнуудай саашанхи дайшалхы зам болоно. Имагтал, 1924 ондо элдэб сэрэгэй округуудта дивизинүүдэйнь саг үргэлжэ байдаг болоходо, Морито арми бэеэ даанхай нэгэдэл байхаяа болиһон юм.

Манай морин сэрэгтэ хүмүүжэһэн олон хүнүүд Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ фронтнуудые, арминуудые, корпусууд болон дивизинүүдые командалдаг байгаа. Мүнөө мандэ байгшадынь Соведүүдэй засагай түлөө байлдаануудай түүхэдэ алтан хуудаһануудые бэшэһэн Нэгэдэхи Морито армиин зэргэдэ алба хэһээрээ омогорходог.

(АПН).

Түүхэ домогто ороһон баатар

Советскэ Союзай маршал Василий Константинович БЛЮХЕРЭЙ түрэһөөр 75 жэлэй ойдо

Василий Константинович Блюхер гайхамшаг һонин намтартай, түүхэ домогто ороһон хүн. Тэрэ хэдэ дахин Совет орон соомнай эгээл түрүүн Улаан Тугай орденоор шагнагдаһан байгаа. Советскэ Союзай маршалай үндэр нэрэ зэргэдэ анха түрүүн хүртэгшэдэй нэгэниинь һэн.

БААТАРЛИГ ДАБШАЛТА

Совет засагай һаяхан тогтоод байхада, Урда Уралай город, тосхонуудта 1918 ондо айхабтар ехэ аюул тохёолдоо һэн: атаман Дутов гэгшэ хаан харгис засагые Россида дахин һэргээхэ һанаатай байгаа. Дутовай ударидалга доро ябаһан хасагууд, офицернууд, юнкернууд Оренбургые, Троицкые, Верхне-Уральскые эзэмдэн абаад, Челябинск хотые тойрошоод байгаа бэлэй. Тэдэ Самараһаа ерэһэн хүдэлмэришэд, солдадуудай отряд сагаантание хяа бута сохёо һэн. Энэ отрядые Улаан гвардиин штабай начальник Блюхер хүтэлбэрилэн асарһан байгаа. Дутовай урдаһаа манайхин хахад жэл соо тэмсээ. Урда Уралай отрядууд нэгэ удаа улаантанда, нэгэ удаа сагаантанда орожо байгаа.

Оренбург тээшэ дугташаһан дайсанай добтолгые Блюхерэй отряд һэтүүлһэн юм. Эсэгэй эсэстэ манайхин городоо орхихо баатай болоо һэн. Зай, нигоод саашадаа юу хэхэб? Ойро ахура суглаан болоходо, Блюхер Оренбургын тала руу ошохо гэһэн дурадхалые бурууушааһан байна.

— Тэндэ ошоо һаа, бидэ хахад зоноо гээхэбди,—гэжэ, Василий Константинович бэрхэшээлтэй, аюултайшье һаа, зүб зам заагаа. Хүдэлмэришэн зонтой хойто районуудаар, сагаантанай тылээр ябаад, Улаан Армиин хүсэнүүдтэй нэгэдэебди гэһэн байна. Блюхерэй түсэб һайшаагдажа, тэрэниие партизануудай эгээн ехэ командир болгоһон, нэгэн дугаар мэдэрээ һэн.

Партизанууд Улаан Армиин частьнуудтай нэгэдэжэ, Уралай 4-дугаар дивизиин нилдэһэн юм. Блюхер тэрэ дивизиин командирнаар болоһон байгаа.

ИРТЫШ МҮРЭНЭЙ ЭРЬЕДЭ

Манда ехэл аюултай байдал тохёолдоод байгаа. Колчак Омскдо түрэнэй урбалга хээд, өөрыгөө бүхы Россин толгойлогшо гэжэ соносхоод һэн. Колчагай урдаһаа гэжэ Улаан Армиин частьнуудай дунда Блюхерэй 4-дүгээр дивизи байһан. Хойшодоо 30-дахи дивизи гэжэ нэрэтэй болоһон тус дивизиин сэрэгшэдые Уралай баатарнууд гээд нэрлэдэг һэн. Мүхэн хүбсаһатай эдэ сэрэгшэд шэмэрүүн хүйтэндэ сагаантание булабайгаа. Харин сагаантан эрхим һайн хүбсаһа хунартай, буу зэбсэгтэй байһан юм. Блюхер өөрөө дайн байлдаанай эгээн бэрхэтэй газартань ябалсадаг байгаа.

...1919 он. Сагаантание Сибирь руу намнажа ябаха үедэ Уралай хэту зоригто сэрэгшэдһээ шэнэ, 51-дэхи дивизи бүридхүүлээ. Тэрэ дивизиин командирнаар байһан Блюхер болоо. Намарай хүра бороодо намаг шабар болошоһон Иртыш мүрэниие эрьеэр ябажа, ой тайга соогуур өөрыгөө сэрэгшэ Блюхер баһатай шэнэ походто абажа хүтэлэн ябаа. Энэ дивизи дайсание абаахайн мүрөөр мүрдэжэ Тобольск ороо. Удаань Колчагай армиие намнаха, Блюхерэй сэрэгшэд Эрхүү хүрэһэн юм.

КАХОВКО, ПЕРЕКОП

Удаань граждан дайнай һалхи шуурган 51-дугаар дивизиие Урда фронтдо асараа бэлэй. Алдар суута Каховко шадар Блюхерэй сэрэгшэд Врангельда эрид добтолхоор бэлэдхэжэ байгаа. Тэндэ Блюхерэй сэрэг тон һайн бэхижүүлгэ түхеэрһэн, артиллереэр буудаха, танктай тэмсэхэ бата оборонно байгуулһан. Энэ хадаа тэрэ үедөө сэрэгэй мэргэжэлэй талаар тон шэнэ зүйл байһан юм. Зүгөөр хамгаалгын түхеэрэлгэнүүдһээ гадна, гол түлэб улаан сэрэгшэдэй баатар зориг гаргаһанайнь ашаар Каховкодо илалта туйлагдаа һэн.

Дайсан ишэнь эрхим һайн сэрэгүүдээ эльгээһэн, манайхинай урдаһаа артиллери, авиаци, танкнуудые хэрэглэһэн юм. Блюхерэй сэрэгшэд хуягта танкнуудые түрүүшынхеэ харабашье, айгаа мэгдээгүй. Артиллериин дивизионой сэрэгшэд дайсанай танкнуудые сэхэ урдаһаань буудадаг һэн. 51-дэхи дивизиие дайсан найма дахин шангаар добтолоо, теэд бүхы добтолгонуудынь бута сохюулһан юм.

В. К. БЛЮХЕР.

Каховкын баатар хамгаалга октябрь һарын һүүлээр совет сэрэгшэдэй илалтаар дүүрээ һэн.

Убэл болотор Врангелиие Крымһээ намнаха зорилго Ленин табяа һэн. Тиимэһээ Блюхерэй сэрэгшэд Улаан Армиин бусад частьнуудаар хамта Перекопые добтолон. абаһан байна.

Крымдэ мүнхэ баатаршалга гаргаһанайнгаа түлөө 51-дүгаар дивизи Перекопско дивизи гэһэн нэрэтэй боложо, Улаан Тугай орденто хүртэһэн юм. Мүн дивизиин командирай үбсүүндэ Улаан Тугай орден яларaa һэн.

ВОЛОЧАЕВСКА ҮДЭРНҮҮД

Совет засагай түрүүшын жэлнүүдтэ Забайкалиһаа эхилээд, Примори хүрэтэр нэмжыһэн уужам үргэн дайда дээрэ Ленинэй дурадхалаар Дальневосточно Республика (ДВР) байгуулагдаһан юм. 1921 оной июньдэ Блюхер тэрэ республикын сэрэгэй министр, арадай революционно арминь главна командалагша болоо. Тэрэ үе манда ехэл шахардуу үе байгаа. Японой булимтарагшад, сагаантан Владивостогые, Хабаровскые эзэмдэн абаад, Амарай эрьеые эзэлээд байгаа. Тэдэнэр улам ехэ булимтаралга хэхэ түсэбтэй байһан юм. Харин ДВР-эй правительствын һэримжые һуларуулхын тула Япон болбол харилсаагаа һайжаруулха тухай хэлсээ хэе гэжэ дурадхаа һэн. Тэрэ хэлсээниинь Хитадай Дайрен хотодо болоо. Манай делегацие ДВР-эй премьер-министрэй орлогшо, үнинэй большевик Ф. Н. Петров толгойлоо. Делегацида мүн Блюхер оролсоһон байна. Японтоной һэнгэргүй эрилтэнүүдые Петров Блюхер хоёр эрид бурууушаагаа һэн. Японгон бодото дээрээ ДВР-ые өөрынгөө колони болгохо һанаатай байгаа.

Хэлсээнэй хэгдэхэ үедэ сагаантан японтондо тухируулан, добтолго хэһээр байгаа. Хабаровскын баруун тээхэнэ табяад модо газарта оршодог Волочаевка станциие эзэлээд, тэндэ сагаантан тон ехэ бэхижүүлгэ хэһэн юм. «Эндэ одоол Алас Дурнын Перекоп болохо байха. Эндэ улаантан Блюхертэеэ хамта хүзүүгээ булга мушхуулха байха»,— гэжэ сагаан генерал Молчанов гэгшэ һайрхуу бардамаар шашадаг һэн.

Зүгөөр Блюхер ёһотой Перекопой һургаал дээрэһээ ингэжэ мэдэһэн юм: сүмэ сохигдошогүй обороно гэжэ байхагүй. Тиигээд Блюхер иимэ шиидхэбэри абаа: Перекопой дүй дуршэлые хэрэглэн, хоёр бүлэг болошо хубааараад, Волочаевска позициие добтолхо. Нэгэ бүлэгынь түмэр замай талаһаа, хажуу тээһээнь добтолхо, нүгөөдэнь урда тээһээнь холуур тойрожо добтолхо.

Зургаан сүүдхэ соо Блюхерэй сэрэгшэд халуун эдеэ хоолгүйгөөр, амарангүйгөөр, 40 градусай хүйтэндэ газаа байгаад, дайсантай тэмсээ һэн.

Тэдэ байлдаануудай үеэр Алас Дурнадахи сагаантанай гол хүсэнүүд үй бута сохигдоһон юм. Волочаевкын удаа Хабаровск сүлөөлэгдөө һэн. Үшөө найма һара соо шуһата байлдаанууд боложо, Владивосток сүлөөлэгдэһэн юм.

СУНЬ ЯТ-СЕНЭЙ СЭРЭГЭЙ СОВЕТНИК

Хоёр жэл болоо. Партимнай Блюхерые аха дүү арадтаа туһалхыень Хитад руу эльгээ һэн. Эндэ Блюхер Гуанчжоуда (оронойнь урда зүгтэ) Сунь Ят-сенэй национально-революционно правительствын зэргэдэ сэрэгэй главна советник болоо һэн. Блюхер болбол хитадуудай революционно арми байгуулхадань туһалалсаһан, тэрэ армитай хамта Кантонһоо Ханькоу хүрэтэр гайхамшаг поход хэлсэһэн юм. Эхэ орондоо бусажа ерэхэдэнь, Блюхерые шэнэ баатаршалга гаргаһанайнь түлөө Улаан Тугай дүрбэдэхи орденоор шагнаа һэн.

Сунь Ят-сен наһа бараажа, Чан Кай-ши гэгшын, тэрэнэй толгойлдог хархис гоминдантанай урбаһан дээрэһээнь, арадай арми туйлаһан амжалтаа батадхажа шадаагүй бэлэй. Хитадта хархис этэгээдүүд дахин илаа һэн. Засаг булияжа абаһан милитаристнууд хадаа Советскэ Союзда дайсан харшаар хандадаг байгаа. КВЖД-е хамтааран мэдэжэ байха тухай хэлсээе 1929 ондо тэдэ хархи суул бүдүүлигээр эбдээд, зарим совет алба хаагшадые ажалһаань намнаһан, түрмэдэ хааһан юм. Энээнтэйгээ хамта тэдэ этэгээдүүд манай хилэ шадар сэрэгэй хүсэнүүдые, тэдэнэй тоодо ородой сагаантанай үлэгдэлнүүдые гулидхажа ороо һэн. Тэдэнь хилэ шадараархи хүн зондомнай, заставануудтамнай добтолго хэжэ байгаа.

Эдэ бүхы тухиралтануудые амгалан ёһоор гуримшуулха тухай хандахадамнай, Хитадай правительствын арсаһан дээрэһээнь Алас Дурнын Тусгаар арми байгуулагдаһан юм. Тэрэнэй командалагшань баатар полководец Блюхер болоо һэн.

1929 оной ноябрьда тэрэ армимнай милитаристнуудай манжурска булэглэлые хяа сохёо. Блюхер тиихэдэ Ленинэй орденоор шагнагдаһан, удаань Алас Дурнын Тусгаар армиин хоёрдохи жэлэй ойн үдэр һаяхан бии болгогдоһон Улаан Одоной орденоор эгээн түрүүн шагнагдаа һэн.

Василий Константинович хадаа амгалан байдалай ажал хэрэгүүдые эрхилхэ сагшье ходо олодог байгаа. Блюхер болбол залуушуулай городые—Амар дээрэхи Комсомольскые эхилэн бодхоолсоһон, Алас Дурнын түрүүшын колхозуудые тогтоолсоһон юм. Энэ хизаарай большевигууд Василий Константиновичые XVI, XVII партийна съездүүдэй делегадаар һунгаа һэн.

1935 ондо орон дотороо эгээн түрүүшүүлэй тоодо Блюхер Советскэ Союзай маршалай нэрэ зэргэдэ хүртөө һэн. Блюхер Хасан нуурай шадар япон булимтарагшадтай тэмсэжэ, үй бута сохиһон байна.

Мүнөөдэр Василий Константинович 75 хүрэхэ байгаа. Теэд энэ хүрэтэр Василий Константинович һуугаагүй, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай болотортшье амидые ябаагүй. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ Блюхерэй сэрэгэй бэлиг шадабари али зэргэ ехэ туһатай байха бэлэй даа. Теэд Блюхер манай Эхэ ороной дайсадта хардуулжа, Сталинда шүтэн һүгэдэлгын үедэ түлэг наһандаа алуулһоо бэлэй.

Захар ДВОЙРИС.
(АПН).

ҮРЭ ЕХЭТЭЙ АЯНШАЛГА

УЛААН-БААТАР, ноябриин 17. (ТАСС). Коммунизм байгуулжа байһан совет хүнүүдэй ажабайдалтай, зохёон байгуулхы ажал хүдэлмэритэй бүри һайнаар танилсаха, Советскэ Союздахи гүрэнэй болон ажахын байгуулалтын дүй дуршэлһөө бүри ехэ һургаал абаха хэрэгтэ МНР-эй Арадай Ехэ Хуралай делегациин Советскэ Союзда аяншалга туһалһан байна. Монгол болон совет арадуудай хоорондохи аха дүүгэй хани барисаа саашадань бэхижүүлхэ, хоёр ороной парламентнуудай хоорондохи холбоо барисаае үргэдхэхэ хэрэгтэ энэ аяншалга тодорхой туһа нэмэри болоо гээд делегациин гэшүүн С. Бата «Үнэн» газетэдэ мүнөөдэр бэшэбэ.

СССР-эй Верховно Соведэй уряалаар Арадай Ехэ Хуралай Түрүүлэгшэ Б. Алтангэрэл толгойлогшотой МНР-эй парламентскэ делегаци Советскэ Союзда аяншалхадаа, Москва, Украина, Эстони, баатар-городууд Ленинград болон Волгоградта хүрэһэн байна.

КПСС-эй XX, XXI, XXII съездүүдэй түүхэтэ шиидхэбэринүүд болон КПСС-эй шэнэ Программа соо заагдаһан генеральна харалшугамые болон гол дүримүүдые алдарта Коммунис партиингаа хүтэлбэреэр баатарлиг совет арад баримталан бэелүүлнэ, эб найрамдалай болон хани барисаанай политикые шууд сэхээр бэелүүлнэ, социализм болон коммунизм байгуулха амгалан тайбан эрхэ байдал хангахын түлөө, социалис оронуудай нэгэдэл болон нягта жагсаалые бэхижүүлхын, национально-сүлөөрэлгын революционно хүдэлөөе дэмжэхын түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэнэ гээд С. Бата онсолон тэмдэглэнэ.

Бэеэ даанхай байдал олгохо

НЬЮ-ЙОРК, ноябриин 17. (ТАСС). Колони оронууд болон арадуудта бэеэ даанхай байдал олгохо тухай Декларациие Виргинскэ аралнуудта хүсэдөөр хэрэглэхэ тушаа Холбоото Штадуудта тусхай комитет үсэгалдэр эрилтэ хээ. Генеральна Ассамблейн XIX сесси дээрэ хэгдэхэ элидхэл 14 дүүгаар баталан абтаа, табан делегаци бурууушаажа дуугаа үгөө, гурбан ороной түлөөлэгшэд һаналаа баряа. Виргинскэ аралнуудай политическэ ерээдүй тухай дура хүсэлөө мэдүүлхэ хүсэд, хизаарлагдашагүй эрхэ сүлөө эдэ газар нютагуудай арадуудта хангахыень зонхилогшо гүрэниие комитет уряалаа. ООН-ой түлөөлэгшэдые эдэ аралнуудта эльгээхые комитет һанамжалан дурадхаа.

Аюулгүйн Соведтэ

НЬЮ-ЙОРК, ноябриин 17. ТАСС-ай корреспондент С. Лосев ингэжэ дамжуулна:

Израил Сири хоёрой эблэрэлгын хилэ дээрэ ноябриин 13-да болоһон буудалдаан тухай асуудал хаража үзэхын тулада Аюулгүйн Соведэй онсо яаралтай заседани үсэгалдэр болоо. Эдэ тулалдаануудай үедэ Израилиин сэрэгэй авиаци Сириин хилын харуулнуудые бомбодоо. Соведые зарлаха гэжэ түрүүн эрилтэ хэһэн Сири хадаа сэхэ зэрхэг тэрэмхэй ябуулга гаргаа гэжэ Израилиие гэмнэһэн байха юм.

Хилэ дээрэ һүүлшын горитой тулалдаанай ямар ушар байдалда болоһон тухай ООН-һоо Палестинэдэ байдаг ажаглагшадай штабай начальнигай элидхэлые үшөө абаагүйб гэжэ ООН-ой генеральна секретарь У Тан заседаниин эхин дээрэ Соведтэ мэдээсээ.

Израилиин агаарай-сэрэгэй хүсэнүүд хилын харуулнуудһаа гадна, Сириин гурбан тосхониие ракетэнүүдээр буудажа, гал түймэр шатаадаг бомбонуудые хаяжа, 7 хүниие алаа, 26 хүниие шархатуулаа гээд Сириин түлөөлэгшэ Рафик Эль-Аша Соведтэ мэдээсээ. Тэрэнэй хэлэһэнэй ёһоор агаарһаа добтолго хэхын урда тээ эблэрэлгын хилэ дээрэ болоһон буудалдаае Израилиин сэрэгүүд үүдхэһэн байгаа. Тиин эблэрэлгэ тухай хэлсээе сахингүйгөөр зэбһарай зоные хүсэдөөр хиналта дороо абахые израилиинхид эрмэлзэнэ.

Сиридэ эсэргүүгээр зэрхэг aаша гаргаһанайнь түлөө Израилиие Аюулгүйн Совет урда тээнь, эгээн үсөөнөөрнь абажа үзэхэдэ, гурба дахин зэмэлһэн байха гээд Аша һануулаа. Израилиин сэрэгэй зэрхэг аашагаргалгада эсэс табихын тулада шухала хэмжээнүүдые хойшолуулашагүйгөөр абахыень Соведые тэрэ уряалаа.

Мароккын түлөөлэгшэ Сиди Баба Сириин делегадые дэмжэхэ зуураа, Израилиин реактивна самолёдуудай хэһэн һүүлшын добтолго «түрүүлэн добтолжо орохо» политикын үзэгдэл болоно гэжэ тэрэ хэлээ. Иимэ политика Израилиин эгээн лэ хэтэрмэ үһэрюу этэгээдүүдэй зүгһөө дэмжэгдэдэг байна.

Хилэ дээрэ болоһон тулалдаануудай түлөө гэм зэмые Сириин правительствада тохохо гэһэн һэдэлгэ удаань үгэ хэлэһэн Израилиин делегат Комэй гаргаһан байна.

Соведэй гэшүүдэй зүбшэл хэһэнэй һүүлээр, мүн ООН-һоо Палестинэдэ байдаг ажаглагшадай штабай начальнигай элидхэлэй абтаһанай һүүлээр удаадахи заседаниин болохо үдэр тухай соносхохоб гэжэ Аюулгүйн Соведэй түрүүлэгшэ Эдлай Стивенсон (США) мэдээсээ.

Шатар

Шатараар городой түрүү һуури эзэлхын түлөө шатаршадай хоорондын мүрысөөн эхилбэ. Мүрысөөндэ хамтадаа долоон команда хабаадалсана. Эндэ «Буревестник», «Труд» бүлгэмүүдэй хоёр-хоёр, «Динамо», «Спартак», «Локомотив» бүлгэмүүдэй арбаад эрэшүүл, хоёр эхэнэр, нэжээд хүбүүд, басагад хабаадалсана.

Мүрысөөнэй түрүүшын үдэр «Буревестник» бүлгэмэй нэгэдэхи командань хоёрдохи командынхидаа 10:4 тоотойгоор шүүһэн. «Труд» бүлгэмэйхидтэй 7:7 тоотойгоор тэнсэһэн байна. «Локомотив» бүлгэмэй команда «Динамын» шатаршадые 7,5:5,5 тоотойгоор шүүгээ. Удаадахи уулзалгын болоходо, «Динамо» бүлгэмэйхид «Трудай» хоёрдохи командатай наадахадаа 7:7 тоотойгоор тэнсээ.

«Спартак» бүлгэмэйхид «Буревестник II» командатай наадахадаа, уулзалгаа 8:3 тоотой болгоод, хойшолуулаа. Хоёр уулзалгын удаа 17 очкотой болоһон «Буревестник I» команда түрүүлжэ ябана.

НААДАН ЭХИЛЭЭ

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: шатаршадай уулзалга харуулагдана.
Л. ГАРМАЕВАГАЙ фото.

Хориин аймагта

ЭРХИМ КУКУРУЗАШАН

Хэжэнгын совхозой дүрбэдэхи фермын кукурузашан Василий Гатанович Ринчиндоржиев хэдэн жэлдэ кукуруза тарижа, баян дүй дуршэлтэй болонхой. Энэ жэлдэ нүхэр Ринчиндоржиев 122 гектар талмайһаа гектар бүриин 265 центнер кукурузын ногоо намаа хуряагаа. Энээнэй ашаар урда жэлнүүдэйхидэ орходоо һураггүй ехэ кукурузын амтан силос дарагданхай.

Энэ фермын кукурузашан Сергей Семенович Якунов кукурузынгаа 110 га талмайн гектар бүриһөө 210 центнер ургаса хуряагаа.

1305 га ЗӨӨЛЭН ХАХАЛАЛГА

Анаагай совхозой нэгэдэхи фермын түрүү тракторист Александр Борисов хабарай тарилгын, үбһэ болон таряа хуряалгын, намарай наар хахалалгын үедэ бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаа. Энээнэй ашаар совхозой трактористнуудай дундаһаа эрхимлэжэ, ДТ-54 трактораар 1305 га зөөлэн хахалалга хэбэ.

МАГТААЛТАЙ ЖОЛООДОГШО

Үдын совхозой жолоошодой дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ нүхэр В. Гуляев түрүүлэнхэй. Тэрэ машинаа техническэ талаар зүбөөр абажа ябадаг, даалгабаряа хаһа саг соонь дүүргэдэг заншалтай. Нүхэр Гуляев таряа хуряалгын үедэ өөрынгөө жолоододог ГАЗ-51 машинаараа 9530 центнер таряа комбайнуудай бункерһаа тоог дээрэ буулгаа, хэдэн зуун центнер таряа гүрэнэй бэлэдхэлэй пунктда абаашаа. Таряа хуряалгын үедэ мүн жолоошод нүхэд А. Лосев, Е. Иванов, В. Гурьев, Ф. Полухин гэгшэд оролдосо ехэтэйгээр ажаллаба.

500 ЦЕНТНЕР ҺҮ ҺААБА

Анаагай совхозой гурбадахи фермын центральна гүүртын һаалишад Дышигма Сахияева, Дулма Батуева гэгшэд харууһалжа байһан үнеэн бүриһөө 500 центнер һү ушгарһан 10 һарада һаажа, ехэхэн амжалта туйлаба.

Д. ДОРЖИЕВ.

СУДАНДА ЮУН БОЛОНОБ?

Суданай Республикын нийслэл—Хартум хото гурбан недели үлүүтэй соо сүлөөтэй байба. Сагаан ба Сэнхир Нил мүрэнүүдэй бэлшэртэ оршодог энэ хото һүүлэй үдэрнүүдтэ дэлхэйн улад зоной анхарал хандуулаа.

Октябриин 20-доор эхилһэн студентнэрэй бүһалгаанууд 1958 оной ноябрьһаа хойшо сахигдажа байгаа сэрэгэй ёһо гуримые бурууушааһан арад ниитын хүсэтэ демонстраци болон бадараа. Арадай уур сухалай долгин Сагаан ба Сэнхир Нилэй нүгөөдэ эрьедэ сасаран таража, Центральна Хартумтай зэргэлһэн Омдурман, Хойто Хартум хотонуудые эзэлһэн байна.

Энэ хүдэлөөн сахилгаан мэтэ түргэнөөр сасаран таража, ороной бүхы бүлэн тохойнуудта—бамбагар ута хүбэнтэй хлопок таридаг нютагуудһаа, наһанхы сүл тала ба гаталагдашагүй шэрэнгитэ ойһоо захалаад, хойто зүгтөө ОАР-ай хилэ хүрэтэр, урда зүгтөө Угандын, Конгын, Кениин хилэ хүрэтэр—орьёлоо.

Зүндөө үүдэжэ эхилһэн демонстрацинууд бүгэдэ ниитын забастовко болотороо һүжэрһэн байха юм. Хүршэ гурбан хотын ажабайдал залирһан: транспортнь хүдэлхэеэ болиһон, Омдурманай радио-дамжуулганууд зогсооһон, центральна телеграф ябуулагдаагүй телеграммануудаар, бэшэгүүдээр дарагдаһан байгаа. Һургуулинууд, гүрэнэй эмхи зургаанууд, банкнууд хаагдашоо.

Ехэ забастовкын үеэр эмхидхэгдэһэн Нэгэдэмэл национальна фронт арад ниитын бурууушаалай хүдэлөөе толгойлдог болоһон байна. Энэ фронтын составта бүхы зоной түлөөлэгшэд, мусульман шажанай ажал ябуулагшад оролсоо. Тэдэнэр 1958 ондо болоһон сэрэгэй урбалтын урда тээ ороной политическэ ажабайдалда ехэ үүргэ дүүргэдэг байһан.

Сэрэгэй засагаархид демонстрантнуудтай тэмсэхын тула танкнуудые, полици болон сэрэгэй подразделенинүүдые табиһан байна. Хэдэн зуун демонстрантнууд шархатаһан, олон хүн алуулһан һураггай. Тиигэбэ яабашье арад зоной зоригые хухалжа шадаагүй.

Энээнһээ шалтагаалан сэрэгэй засагаархид сухариха баатай болоо. Генералнуудай зонхилолгодо дурагүй армиин залуу бүлэг офицернууд, мүн полициин зарим хүдэлмэрилэгшэд демонстрантнуудай талада ороһон байгаа. Энэ ушар сэрэгэйхидэй сухарилгада зарим тэды үүргэ дүүргэһэниинь элитэ. Эдэ офицернууд, полицинхид Суданай зэбсэгтэ хүсэ түлөөлһэн Долооной комитет гэдэгые бии болгоо һэн.

Октябриин һүүл багта Нэгэдэмэл национальна фронтын ба Долооной комитедэй хоорондо хэлсээн хэгдэһэн байгаа. Тиихэдээ 1958 оной сэрэгэй урбалтын һүүлээр имагтал сэрэгэйхидһээ бүридүүлэн эмхидхэгдэһэн зэбсэгтэ хүсэнүүдэй Верховно соведые, Министрнүүдэй Соведые тарааха тухай үгэеэ ойлголсоһон юм.

Тэрэшэлэн саг зуурын гражданска правительство эмхидхэн байгуулха тухай, Суданай бэеэ дааһан байдал соносхоһон 1956 оной конституциие һэргээхэ тухай хэлсэгдээ. Бүхы зоной түлөөлэгшэдһөө бүридэһэн правительствые Хатем эль-Халифа толгойлдог болоһон, гүрэнэй ахалагшаар президент Аббуд үлэһэн байгаа.

1963 оной мартда парламентска һунгалтын болотор засаг захиргаа бэелүүлхэ зэргэтэй Суданай шэнэ правительство ороной дотоодын байдалые демократическа болгохо зорилго табинабди гэжэ соносхоо. Гадаадын политикын талаар—бүгэдэ ниитын эб найрамдал сахиха, сэрэгэй бүлэглэлнүүдтэ хабаадангүй байха, колониализмда, шэнэ түхэлэй колониализмда тэмсэхээр найдуулаа.

Олониитын дураа гуталгын шалтагаануудынь юуб? Сэрэгэй засагаархид Суданай урда зүгэй онсо шухала асуудалнуудые шиидхэхэ хаба шадалгүй, орон доторхи шахардуу байдал болюулха, конституциин үндэһөөр засагладаг болохо дурагүй байһаниинь, экономическа хүндэ хүшэр байдал имэ, юумэндэ хүргөө.

Урда зүгынь, Судандахи ойлгомжын ёһоор, Дээдэ Нил, Бахр-эль-Газаль, Экватори гэжэ гурбан провинциһаа бүридэдэг юм. Энэ хизаар 648,1 мянган дүрбэлжэн километр талмайтай, угаа ехэ дайда болоно. Тэндэ 3 миллион үлүүтэй хүн гэхэ гү, али ороной бүхы зоной 30 процент шахуунь ажаһуудаг. Урда зүгынь Хойто зүгэй нютагуудһаа сагай уларилай, географиин, улад зоной бүридэлэй талаар илгаатай юм. Эндэ динка, шиллук, нуэр гэхэ мэтэ нилотско бүлэгтэ хамаатай олохон үгсагаатад ажаһуудаг.

«Хара зүһэтэнэй Урда зүг» гэжэ Суданда заримдаа нэрлэгдэдэг урда гурбан провинци үргэлжэдөө үзэг бэшэг мэдэхэгүй зонтой. Эндэ врачнууд, больница тон үсөөн, хүнүүд олоороо үхэдэг. Суданай найман жэл соо бэеэ дааһан байдалтай болоод байбашье, урда зүгэй үндэһэн зоной байдалда өөдгэй хубилалта болоогүй. Экономическа талаараа хүгжэнги араб Хойто зүгэй хүгжэжэ үргэлжэлһөөр байхадань, харин Урда зүгэй провинцинууд экономическа гээгдэнги зандаа үлөө. Урда ба хойто зүгэй хүнүүдэй — арабуудай ажалай түлөөһэншье тэгшэ бэшэ байһаар. Урда провинцинуудтахи экономическа гол шухала тушаалнуудые хойто нютагуудай арабууд эзэлдэг байба. Урда зүгэйхид центртэшье, хүдөө нютагуудааршье ороной захиргаанай зургаануудта оройдоо хабаададаггүй шахуу байһан.

Эдэ бүгэдэнһөө уламжалан, Урда провинцинуудай улад зон Хойто хизаарай политикада ехээр дурагүйтэдэг болоһон байна. Энэнь—урда зүгэйхидэй дураа гуталга заримдаа олониитын тэмсэл болон орьёлоод, сэрэгэй засагай зүгһөө хэрзэгы шэрүүнээр дарагдадаг байгаа. Байгша оной сентябрь соо Урда зүгэйхидэй дураа гутаха ябадал Хойто зүгтэ нэбтэрэн дэлгэрээд, Хартумдахи студентнэрэй бүһалгаанай дохёо болоһон, эсэстээ бүгэдэ ниитын забастовко болон һүжэрһэн.

Сэрэгэй засагайхидай зонхилолгодо дурагүй бүхы хүнүүд демонстрантнуудай талада ороод, орон дотор соносхогдоһон шахардуу байдалые болюулха эрилтэ табяа. Юундэб гэхэдэ, бүхы политическэ партинуудай ажал ябуулга хоригдоһон, хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн сэрэгэйхидэй хиналта доро оруулагдаһан, үгэ хэлэлгын, хэблэлэй, суглаа, демонстраци хэхэ сүлөө хизаарлагдаһан байгаа.

Мүнөө орон доторнь демократическа гурим ёһонууд удаа дараалан һэргээгдэжэ, центртэ ба хүдөө нютагуудаар сэрэгэй заршамай үлэгдэлнүүд усадхагдажа байна.

Суданай нийслэл хотын олон мянган зон үйлсэ гудамжануудтаа гараад, зэбсэгтэ хүсэнүүдтэ сэбэрлэлгэ хэхэ, сэрэгэй урдын гурим заршамай ажал ябуулагшадые шангаар хэһээхэ эрилтэ табяа. Шэнэ правительство эдэ эрилтэнүүдые зүбтэйдэ тоолоод, зэбсэгтэ хүсэнүүдэй тараагдаһан Верховно соведэй гэшүүдые арестовалаа. Тэрэшэлэн армияа хархис этэгээдүүдһээ сэбэрлэхэ, генерал Аббудые ороной зэбсэгтэ хүсэнүүдэй командалагшын тушаалһаа сүлөөлхэ гэжэ шиидхэһэн байна.

Е. КОВТУНЕНКО.
(АПН).

* * *

СУДАНАЙ ПРЕМЬЕР-МИНИСТРЭЙ МЭДҮҮЛГЭ

КАИР, ноябриин 16. (ТАСС). Суданай премьер-министр Хатем эль-Халифа Омдурманай радиогоор үгэ хэлэхэ зуураа, гүрэнэй хүтэлбэридэ ямар хубилалтын болоһон тухай тайлбарилаад, гүрэнэй толгойлогшын тушаалһаа генерал-лейтенант Ибрагим Аббудай гараһанай һүүлээр юун боложо байһан тухай хөөрэбэ.

Гүрэнэй толгойлогшын эрхэ саг зуура правительствада даалгагдаа гэжэ премьер-министр мэдээсэбэ. Суданай зэбсэгтэ хүсэнүүдтэй холбоотой бүхы асуудалнууд оборонын министрэй мэдэлдэ ороо. Оборонын совет гэшүүнь премьер-министр, оборонын министр Хатем эль-Халифа, финансын министр Мубарок Зарук, гадаадын хэрэгүүдэй министр Мухаммед Ахмед Макджуб, нютагай захиргаанай хэрэг эрхилхэ министр Абдин Исмаил, дотоодын хэрэгүүдэй министр Клемент Мборо гэгшэдһээ бүридэнэ. Тэрэшэлэн Суданай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй ахамад командалагша генерал-майор Мухаммед Ахмед Хаввад тус соведтэ ороо.

Үндэһэн хуули дотор элирхэйлэгдэһэн арад зоной хүсэл, эрмэлзэлые түргөөр, аша үрэтэйгөөр бэелүүлхэ гэжэ правительство шиидхэнхэй гээд премьер-министр Суданай хүн зондо найдуулба.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Правда» газетын ноябриин 18-най номертохи түрүү бэшэг, малан үбэлжэлгэдэ бэлэдхэл тухай материалнууд, А. Коротаевагай репортаж.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Түүхэ домогто ороһон баатар» — Советскэ Союзай маршал В. К. Блюхер тухай статья, М. Соломенный — «Поездые жолоодохо до мүнөө хүнгэн».

Гурбадахи хуудаһанда: «Мүнөөдэр ракетнэ сэрэгэй болон артиллериин үдэр» гэһэн рубрика доро Артиллериин маршал, Советскэ Союзай Герой В. Казаковой статья, А. Бальбуровай замай тэмдэглэл г. м.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: хилын саагуухи мэдээсэл, республикымнай һонинууд.

Хайрата эхэ
Гугиин ЖАЛСАНОВАГАЙНЬ
наһа бараһанда, «Правда Бурятии», Буряад үнэн» газетэнүүдэй нэгэдэмэл редакциин коллектив нүхэр Даша Дамбаевич Дамбаевта гүнзэгы шаналалаа мэдүүлнэ.

Редакторай орлогшо
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и переводов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.
Н00274. Зак. № 1154.